

BIBLIOTECA
MINERVEI

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

**Misterul
Eşafodului**

şi alte nuvele

TRADUCERE DE
C. BELDIE

N°. 185
30 BANI

1. M. Sadoveanu. — Duduia Margareta.
2. L. Andreiew. — Guvernatorul.
3. L. Andreiew. — Nuvele.
4. P. Mérimée. — Carmen.
5. M. Eminescu — Proza literară.
6. T. Robeanu. — Poezii postume.
7. Alphonse Daudet. — Scriori din moara mea.
8. Teodor Vărnăv. — Istoria vieții mele.
9. Ioan Slavici. — Spiru Călin.
10. I. Rossignon. — In livadă
- 11—12. I. N. Potapenko. — In slujbă adevărată.
13. N. N. Beldiceanu. — Cea dintâi iubire.
14. Karl Emil Franzos. — Vrăjitoarea.
15. C. Negruzzi. — Traduceri în proză.
- 16 — 17. N. V. Gogol. — Tarass Bulba. Vol. I. și II.
18. Al. G. Doinaru. — Călugărul Gherasim.
19. Slavici — Din valurile vieții.
20. Camille Flammarion. — Visuri instelate.
21. Ivan Turghenief. — Povestiri vânătoarești.
22. R. Festeticz. — Țărături bizare.
23. Grazia Deledda. — Valurile vieții.
24. Mumuleanu, Hrisoverghi, Cucuoreanu — Scrieri alese.
25. H. S. Olcott. — Catechismul Bisericeii Buddhiste de Miază-zi.
26. A. Daudet. — Niverneza.
27. Louis Jacolliot. — In țara fachirilor.
- 28—29. Prosper Mérimée. — Colomba. Vol. I. și II.
30. Dr. Andrei Iliescu-Lespezi. — Căsătoria față de știință.
31. O. Pursch. — Maeștri muzicanți.
32. Fridtjof Nansen. — Spre Pol.
33. Artur Gorovei. — Datinele noastre la naștere.
34. Guy de Maupassant — Cei dintâi fulgi.
35. Z. Bărsan. — Nuvele.
36. Scarlat Georgescu. — Cartea Poporului sau Drep-turi și Datorii.
37. I. A. Candrea. — Din Bătrâni.
38. A. Dumas-Tatăl. — Strigoii Carpaților.
39. I. Adam. — Voia mării.
40. Victor Anestin. — Stelele.
41. G. Verga. — Fire de ti-groaică.
42. I. Ciocărlan. — Vis de primăvară.
43. Jules Claretie. — Mansarda.
44. E. Zola. — Două Nuvele.
45. Ioan Slavici. — Educația Rațională.
46. Slavici. — Educația Fizică.
- 47—48. Leon Tolstoi. — Amintiri dela Sevastopol
49. Sextil Pușcariu. — Cinci ani de mișcare literară.
50. Dr. I. Duscian. — Tuberculoza.
51. André Theuriet. — Mă-nunchiul de rugioare.
52. M. Harry. — Nuvele arabe.
53. C. Flammarion. — Erupția vulcanului Krakatoa.
54. Chamisso. — Minunata po-veste a lui Pétre Schlemil.
55. Nicolae Gogol. — Poveste.
56. Douglas Jerrold. — Mus-trările Doamnei Caudel.
57. I. Slavici. — Educațiunea Morală.
58. E. Renan. — Pagini alese.
59. J. M. Guyau. — Pentru părinți și copii.
60. H. Macpherson (Jun). — Astronomie populară.
61. Ivan Turghenief. — Aada

MISTERUL EŞAFODULUI

BIBLIOTECA „MINERVEI“

No. 185

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

MISTERUL EȘAFODULUI

ȘI ALTE NUVELE

CU CÂTEVA NOTE ASUPRA SCRITORULUI ȘI OPERII SALE

DE

C. BELDIE

~~2835~~

BUCUREȘTI

«MINERVA», Institut de Arte
grafice și Editură, B-dul Aca-
demiei 3 — Str. Edgar Quinet 4

1915

84.133.1-3

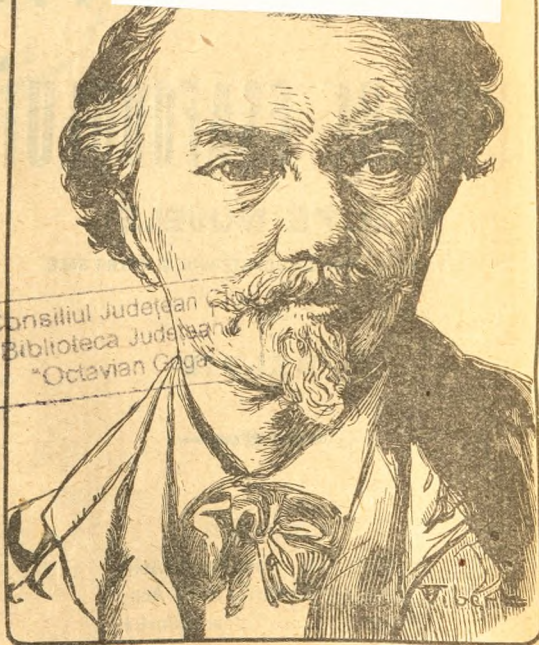
84 133.1-32 = 135.1

V 60

1
2009

908651T

Consiliul Județean
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

DP/V 60

VILLIERS DE L'ISLE-ADAM

1840—1889

Un génie ! nous le comprimés tel.

Stéphane Mallarmé

In luminile însângerate ale crepusculului romantic, apar în Franța o samă de scriitori, cari deși înrudiți oarecum prin natura nervului lor artistic, nu s'au gândit însă să alcătuiască aceea ce se numește o «școală». Scriitori singulari, în înțelesul strict și demn al cuvântului, în ei nu prea găsim răsunând ecoul vre-unor tradiții de școală literară. Nature subtile, complicate, paradoxale și mai filosofice decât cele obișnuite ale literaților; pe lângă aceasta, firi nespuse de impulsive, ciudați în apucăturile și producțiile lor, orgolioși, exclusiviști, trăind mai mult în ei

înșiși sau într'un cerc de restrâns de «inițiați», — scriitorii aceștia au ținut să se manifeste așa cum numai temperamentul lor unic le-o porunceă. — Cei mai mulți dintre ei n'au cunoscut faima și poate că n'au dorit'o într'atâta încât să-și toarne talentele în tiparul cel strâmt al gustului public, — în mijlocul lor însă, și tocmai din pricina de mai sus, avem aci prilejul rar să întrezărim tipul admirabil al artistului pur.

Literatura căreia acești scriitori i-au dat naștere, apare în civilizația înaintată franceză cu strălucirea amețitoare a unor erupțiuni de flori miraculoase, rare, multe din ele pline poate de mirezme omorâtoare, dar grandioase până și în monstruoșitatea lor severă, fatală.

Arta aceasta este o artă mai mult voită, plină de contraste vii și de exagerări adesea căutate; un amestec bizar de monstruos și de sublim, de religiozitate ardentă și de satanism și o impietate sadică, un lirism extra-terestru alături de un realism crud sau un grotesc demăsurat și ca rezultată a acestora: cultul neobișnuitului; — într'un cuvânt, *sufletul* acestei arte ar fi sentimentul acela contradictoriu pe care Baudelaire l-a simțit întâiul și pe care-l rezumă în paradoxul acesta atât de subtil: «l'horreur de la

vie et l'extase de la vie». — Bizareria însă, și contradictoriul, adesea aparent, al acestor scriitori, formă chiar natura intimă a temperamentului lor artistic. Ei trebuesc primiți așa cum ne-au venit, geniul și perfecțiunea artei lor fiindu-le singura îndreptățire.

Cu toată diversitatea atât de bogată a acestor scriitori, ne apar însă anume afinități între ei, rezultând mai ales dintr'o motivare oarecum comună a aparițiunii lor în literatura franceză, — afinități ce se desprind ușor și din trăsăturile lor comune pe cari le evocarăm mai sus.

Desigur, romantismul fusese o sfortare uriașe, provocase o înflăcărare a spiritelor cum rar s'a văzut în istoria literară a lumii. Amintirea numai, a vremurilor stăpânite de acest curent, ne sunt încă o mărturie vie. — Acestei exaltări însă, care cuprinsese pe acea vreme întreg intelectul Franței, i-a urmat în chip fatal o slăbire a tensiunii spiritelor și s'a văzut astfel, după un timp relativ scurt, că formula de artă de altfel atât de robust afirmată a romantismului, nu mai poate împacă mai cu deosebire pe acele spirite veșnic însetate după ceva nou. Astfel că vedem apărând prin preajma anului 1848, un poet singular, un poet, care făurindu-și o artă nouă să răspundă oarecum noilor nă-

zuinți. E vorba de Charles Baudelaire, autorul acelor atât de revelatoare *Fleurs du Mal*, operă uimitoare, a cărei noutate și virulență numai, au izbutit să trezească într-o clipă, spiritele amorțite în platitudinea epocii de decadentă romantică. Acest poet știuse să creeze acel «fior nou» de care-i scria cu admirație însuși Victor Hugo, acest Semi-Zeu al timpului, aprinsese scânteia în altarul unei arte nouă pe care aveà s'o ilustreze scriitori ca Jules Barbey d'Aurevilly, Villiers de l'Isle-Adam, iar dintre cei mai apropiați, Jean Lorrain și Octave Mirabeau.

Dintre aceștia, am desprins de astădată chipul luminos al celui de-al doilea, de care ocupându-mă, nu caut decât să răspund unei datorii pioase de conștiință literară.

* * *

Am acì, înaintea ochilor mei, opera de seamă a acestui scriitor de mare geniu, — operă vrednică să creeze autorului ei gloria cea mai trainică, dacă cumvã geniul singur ar fi întotdeauna de ajuns să creeze o glorie... Dar păcatul cel mare al acestui scriitor — un aristocrat prin naștere și temperament — fusese să se nască într'un secol de revendicări democratice, de positivism refractar

oricărui ideal mai înalt, într'un secol în care, după cum s'a și văzut, numai o artă care se coborâ prea mult pe pământ putea să răspundă pe dată aplecărilor publicului. Iată de ce, în viața aceasta Villiers a fost un învins, un mare învins, și iată de ce opera lui întreagă ne va apare ca o răzbunare măreață, ca o protestare sublimă, al cărei accent va fi de foarte adesea ori, pe lângă un idealism neînfrânat — și ironia pornită dintr'un suflet ca al său limpede, o ironie plină de o tristeță crudă, în dosul căreia nu vom vedea bucuria vulgară pe care o resimt îndeobște ironicii, — o ironie rafinată care caută doar să înlătore viziunea uricioasă a vieții.

Coborâtor dintr'un neam ilustru, Philippe Auguste-Mathias Conte de Villiers de l'Isle-Adam, apare în literatură cu un temperament extraordinar de bogat, în care pareă că se agită într'o supremă frământare, întreaga comoară sufletească pe care i-o hărăzise ascendenții săi iluștrii, printre cari se numără fondatorul și mai mulți mare-maestrii ai ordinului cavalerilor de Malta precum și un șir întreg din floarea strălucită a nobilimei franceze dealungul a șapte veacuri.

Stăpânit și el încă de timpuriu, de năzuința de a domni, care-i eră îndreptățită prin suzeranitățile strămoșești pe cari le și

invocă într'o vreme la Tuileries, Villiers ridică, când cu detronarea regelui Othon, pretențiile sale la tronul Greciei. Suindu-se însă pe tron regele George, Villiers se avântă în literatură, «cu ambițiunea, spune el, de a adăoga la strălucirea neamului meu, singura glorie într'adevăr nobilă a vremurilor noastre, aceea a unui mare scriitor».

Venit așadar mai întâi în mijlocul poezilor adunați în jurul acelei deja legendare «Le Parnasse Contemporain», mai apoi în mijlocul celor cari tocmai plămădeau poezia cea nouă în Franța, Villiers s'a găsit între ai săi. Personagiul acesta atât de extraordinar, așa cum ni-l evocă toți cei ce l'au cunoscut, în pagini pline de tresăriri la rostirea doar a numelui magic de Villiers! — specimenul acesta atât de reprezentativ al rasei aceleia nemuritoare de «poètes maudits», — aveà să lase în mijlocul tuturor amintirea ca a unui vis măreț. Căci ca și existența sa, mare parte din opera acestui om a fost un vis, a pierit odată cu afirmarea ei... Villiers a fost și-un neîntrecut causeur. — Nu de mult, Henri Lavedan amintindu-și, cu prilejul ridicărei apropiate a unui monument lui Villiers, de serile petrecute împreună cu acest «preot al cuvintelor», mărturisește că paginile acestea spuse sunt dintre cele mai frumoase pe care le cunoaște din Villiers și pe

care el nu le-a scris niciodată ! Şi citează : « Sosirea cruciaţilor în faţa Damietei », subiectul unei causerie pur imaginative, născute sub imperiul unui adevărat delir de inspiraţie spontană.

Noi însă, — să ne mulţumim cu opera sa scrisă, dovadă strălucitor de luminoasă a geniului său. Ea se desfăşoară înaintea noastră cu o exuberenţă prodigiousă de idealism luminos, de cunoaştere erudită a vieţii şi misterelor ei, de elocinţă măreaţă, de poezie, ironie, fineţă şi bizarerie, încadrate toate într'un stil de o puritate fără seamăn, de o factură aproape clasică.

Să privim opera lui :

Contes cruels, Contes insolits, o adevărată capodoperă a literaturii franceze moderne, operă de iniţiere în care palpită suflarea unei vieţi nebănuite şi-a cărei cunoaştere e o adevărată revelaţie ; *Eve future*, roman ştiinţific dar şi o operă de artă şi de cugetare, care prin noutatea genului ar merită un loc aparte în literatura timpului ; *Axel*, operă dramatică filozofică, a cărei erou, un nou Faust, ajunge să prefere moartea atunci când se vede lipsit de nebunia sfântă a goanei după ideal, în faţa împlinirii tuturor visurilor sale ! ; *Akëdysseril*, operă de evocare strălucită, în care retrăeşte tot fastul gloriilor apuse cari îl obsedau pe în-

vinsul acesta de astăzi și-i stăpâneau creerul său puternic de vizionar. — Citiți de pildă, din aceasta din urmă, intrarea triumfală a oștilor indiene în Benares, sau discursul acelei stranii războinice Akēdysseril, — «cea, pe care însăși copiii văzând-o, se topeau de dorul ei, în tăcere» — în templul fatal al lui Siva, înaintea statuei acestui zeu, vrăjmaș primordial al existenței, și veți vedea cât de aproape suntem de un Homer; citiți de-asemenea aceea epopee tragică și grotescă, *Tribulat Bonhomet*, în care cu o putere de ironie necunoscută până la el, ne evocă un călău modern al Idealului.

Caracterul acesta vast și puțin «unitar» al operii acestea, nedumirește la prima aruncătură de ochi pe cititor. Insuși spiritualismul, pecetia care consfințește întreaga această operă, i-apare oarecum contradictoriu și-aproape de neînțeles la autorul acelei *Eve Future*, operă în care fantezia se unește cu știința pozitivă, pătrunderea savantă a celor mai complicate legi mecanice și sufletești ale firei, spiritul analitic prin eselență al savantului, se unește într'un chip bizar și nespus de strălucit, cu priveliștea largă și plină de intuiția aceea simpatică pe care numai artistul știe s'o arunce asupra vieții. Exemplu strălucit de ce va să zică cultura cea mare pentru sufletul unui artist: la Vil-

liers se unește într'un chip nespus de miraculos acești doi poli ai minții omenеști. Sensibilitatea lui, deschisă numai la cele mai puțin obișnuite nuanțe de sentiment, ca și imaginația lui miraculoasă, se unesc cu un spirit științific solid. Opera sa și mărturiile celor ce l'au cunoscut, ne dovedesc că erà pururea în curent cu problemele fiziologice și psihologice, că erà pururea mánat de un înalt spirit cercetător pe care însă nu l-a sacrificat niciodată dorinței sălbatice de «a cunoaște totul», de a îngrădi cât mai mult și în chip zadarnic Misterul, adevăratul locaș al poeziei, (*L'Elu des rêves*). Catholic până în creștet, a mers cu toate acestea, în *Eve future*, până a confundà știința în divinitate, înlăturând astfel dintre știință și religie orice idee de escludere. A ridicat aci până la dumnezeire pe adevăratul savant, dar a urmărit cu ironia lui crudă pe predicatorii de uliță ai «Progresului» (*L'Amour du naturel*), ca și pe toți acei falsi savanți care-și ascund sufletele burgheze sub haina unui jargon științific, ca de pildă acel sinistru și burlesc sugrumător de lebede, Dr. Tribulat Bonhomet. În privința aceasta, cele câteva pagini din *Le Tueur de Cygnes*, formează tot ce cunoaștem până astăzi mai plin de o revoltă nobil și discret afirmată, împotriva acestor masacra-

tori ai Idealului. Ironia o găsim acî ridicată pînă la sublim.

Sub atingerea de aripă a geniului său vast, tresare în opera lui Villiers o varietate de lume cum nu prea găsim la mulți din scriitorii cu adevărată faimă, ai Franței. Alături de însușirile de mai sus, un loc de seamă ocupă în opera sa, Misterul; templul acesta veșnic al Frumosului, din care se înalță simboluri de adevăr și de poezie eternă. Indepărtarea apoi, desăvârșită, a banalului, ocolirea a tot ce este prea obișnuit, emotivitatea cu totul nouă și nebănuită pe care veșnic o are de a nu spune totul, bizareria plină de un farmec aparte a stilului, — toate acestea ajung să ne procure în cele din urmă, plăcerea aceea delicioasă, cum spunea Mallarmé — de a crede că și noi, cititorii, luăm parte oarecum la creația artistică.

Oroarea, — prăpastia aceasta în care sufletele tari privesc adesea cu o voluptate neînțeleasă, — ne este măsurată în acele *Contes Cruels* în toată nemărginirea ei dureroasă. S'ar zice un Edgar Poë francez, la care însă spiritul rasei sale se opune brutalităților de care adesea uzează scriitorul american, cu care totuși păstrează multe afinități (*Claire Lenoire*). E de comparat în privința aceasta *La torture par l'esperance* cu acea faimoasă *Puțul și pendula*, ca să ne dăm

seama că e ceva mai presus decât nervii noștri care se zgudue la citirea celei dintâi.

Pretutindenii în sfârșit, și cu toată greutatea întâmpinată în a defini în chip imuabil, opera atât de complexă și inegală pe alocurea a acestui scriitor, — pretutindenii vom da de urma, viguroasă ca o trăsătură de aqua-forte, a geniului său.

Villiers de l'Isle-Adam a avut toate darurile unui vrednic purtător al unui suflet nou în literatura modernă. Ca scriitor, nu i-a lipsit nici pătrunderea subtilă a celor mai necercetate cute ale sufletului omului modern (*Sentimentalism*), nici puterea aceea magică de a sugera misterul existenței noastre (*L'Intersigne*), nici intuiția de brahman a fenomenelor oculte (*Véra*), nici viziunea și puterea de evocare a mărețiilor trecute (*Akëdysseril*), nici ironia de o nobleță îndurerată cu care spiritul său mare și-a învăluit amărăciunea vieții (*Le tueur de cignes, Deux augures*), nici în sfârșit limba solidă, strălucitoare și magnifică cu care acest «muzician al cuvintelor» și-a îmbrăcat ca într'o hlamidă de purpură, opera.

Villiers de l'Isle-Adam, al cărui geniu eră sortit să rămână în umbra privirilor celor mulți, a avut să sufere mult și de pe urma aristocrației spiritului și gustului său în artă și mai ales de pe urma unui caracter de

artist ca al său, într'adevăr vrednic de pildă. Desprețuind veșnic critica mărunță și săcâitoare, precum și sufragiile dobândite pe preț ieftin ale marelui public, neadmițând — în neatârnare și orgoliul său — nici o concesie în concepțiile sale de artist pur, supunându-și, neîncetat și cu cruzime, opera, unei perfecționări din ce în ce mai înalte, făcând astfel din ea o adevărată operă de precursor — și mai aruncând în acelaș timp întreg rodul artei sale la voia unui geniu adesea capricios, și-a îndepărtat dela opera sa pe acel marele public.

Puțini, prea puțini și-au putut da seama încă din vreme de opera acestui scriitor fără pereche. Și e o adevărată cinste pentru Franța că s'au găsit literați desăvârșiți ca Stéphane Mallarmé și Rémy de Gourmont, cari să țină aproape singuri piept unei încăpățănări îndelungate în nerecunoașterea marelui scriitor, a cărui reînviere pe zi ce merge, e dovada cea mai luminoasă a genialității operei sale eroice, plină în întregime ei de presentimentul zilei de mâine în artă.

1910.

TRADUCĂTORUL.

MISTERUL EȘAFODULUI

Executiile recente îmi amintesc următoarea întâmplare extraordinară :

— În seara aceea, 5 Iunie 1864, pe la ceasurile șapte, doctorul Edmond-Desiré Conty de la Pommerais, transferat de curând dela Conciergerie la Roquette, stă îmbrăcat cu cămașa de forță, în celula condamnaților la moarte.

Tăcut, se rezemă în coate de speteza scaunului, cu ochii țintă. Pe masă, o candelă, luminează paliditatea feței sale reci. La doi pași, un gardian, în picioare, rezemat de zid, îl păzează, cu brațele încrucișate.

Mai întotdeauna deținuții sunt puși la o muncă zilnică, din a cărei salariu, adminis-

trația oprește mai dinainte, în caz de deces, prețul giulgiului lor, pe care ea nu-l furnizează. Numai osândiții la moarte n'au nici un fel de însărcinare.

Prizonierul erà un om de aceia pe cari nu-i poți ghici din ochi: nu se citeà în privirea lui, nici teamă, nici nădejde.

Treizeci-patruzeci de ani; oacheș; de statură mijlocie, ce-i dreptul bine legat; tâmplele de curând încărunțite; ochiul nervos, pe jumătate închis; o frunte de om chibzuit; glasul sec și scurt; mâinile saturniane; fisionomia țeapănă a oamenilor puțin guralivi; apucături de o distincție studiată; — așa se înfățișà el.

V'aduceți aminte că la curtea cu jurați a Senei, pledoaria, deși de data asta foarte strânsă, a d-lui Lechaud, neputând nimic, în conștiința juraților întreitul efect pricinuit de desbateri, de concluziile doctorului Tardieu și de rechizitoriul d-lui Oscar de Vallée — d-l de la Pommerais, dovedit că a administrat în scop cupid și cu premeditare, doze mortale de digitalină unei doamne, prietenă de-a lui — doamna de Pauw — auzi pronunțându-se împotriva-i, cu aplicația articolelor 301 și 302 din codul penal, sentința de moarte.

În seara aceea, 5 Iunie, el nu știà încă nimic de respingerea recursului, precum și

de refuzul oricărei audiențe de grație solicitată de rudele sale. Dar apărătorul lui, mai norocos, fusese ascultat, în chip distrat, de către Impărat. Venerabilul abate Crozes, care înainte de orice execuție se istovea în solicitări de audiență pe la Tuileries, se întorsese fără nici un răspuns. A comută pedeapsa cu moarte, în asemenea împrejurări, nu înseamnă oare în mod implicit, a o desființa?

Afacerea trebuia să fie ca o pildă. După părerea parchetului, respingerea recursului fiind mai mult ca sigură, și trebuind să fie notificată dintr'un moment într'altul, d-l Hendreich fu însărcinat să-și ia condamnatul în primire, la 9 ale lunei, ora 5 dimineța.

Deodată răsună pe lespezile coridorului un zgomot de paturi de pușcă; încuietoarea scârțâi greoi; ușa se deschise; baionetele sclipiră în penumbră; directorul închisoarei Roquette, d-l Beauquesne, se ivi în prag, însoțit de un vizitator.

D-l de la Pommerais, ridicând capul, recunoscu dintr'o aruncătură de ochi, în vizitator pe ilustrul chirurg Armand Velpeau.

La un semn al celui din dreapta, gardianul eși, d-l Beauquesne, după o prezentare din ochi, retrăgându-se și el, cei doi colegi se găsiră deodată singuri, în picioare, față în față, ochi în ochi.

La Pommerais, tăcut, arată doctorului scaunul său, apoi se duse să s'așeze pe patul acela de pe care cea mai mare parte din cei ce dorm în el, sunt deșteptați numai decât la viață, în tresărire. Fiindcă nu se vede bine, marele clinician s'apropie de... bolnav ca să-l observe mai bine și să poată stă de vorbă încet.

* * *

Velpeau, în anul acesta, împlineea șaizeci de ani. În culmea renumelui, urmaș la fotoliul lui Larrey dela Institut, prim-profesor de clinică chirurgicală în Paris, și, prin operele lui, toate de o rigoare de deducție așa de netedă și așa de vie, una din luminile științei actuale, practicianul emerit se și impunea ca una din somitățile secolului.

După o clipă rece de tăcere :

— Domnule, zise el, între medici ne putem lipsi de condoleanțe inutile. De altfel, o afecțiune a prostatei, (care, cu siguranță, o să mă dea gata în doi ani sau doi ani și jumătate) mă pune cu câțiva ani de scadență mai mult, în categoria osândiților la moarte. Să venim deci la fapt, fără înconjur.

— Vasăzică, după dumneata, doctore, situația mea judiciară este... disperată? întrepruse La Pommerais.

— Mă tem, răspuse simplu Velpeau.

— Mi s'a fixat ceasul ?

— Nu știu ; însă, cum nimica nu-i hotărît, încă, în privința dumitale, poți, în tot cazul, să contezi pe câteva zile.

La Pommerais își trecu pe fruntea-i lividă, mâneca cămășii sale de forță.

— Fie. Mulțumesc. Voi fi gata ; și chiar eram ; deacum, cu cât mai curând, cu atât mai bine !

— Recursul dumitale nefiind respins, cel puțin în timpul de față, reluă Velpeau, propunerea pe care vreau să ți-o fac, e condițională. Dacă scapi, cu atât mai bine ! Dacă nu...

Marele chirurg se opri.

— Dacă nu ? întrebă la Pommerais.

Velpeau, fără să răspundă, scoase din buzunar o mică trusă, o deschise, scoase lanțeta și sfâșiind cămașa la mâna stânga, apăsă degetul mijlociu pe pulsul tânărului condamnat.

— Domnule de la Pomeris, zise el, pulsul dumitale îmi arată un sânge rece, o hotărîre rară. Demersul pe care îl fac pe lângă dumneata, (și care trebuie ținut secret) are de obiect un fel de ofertă care, adresată chiar unui medic de energia dumitale, unui spirit oțelit în convingerile pozitive ale științei noastre și bine desbărat de orice înfiorări

fantastice ale morții, ar putea să pară de o extravaganță sau de o batjocură criminală. Dar socotind că știm cine suntem, o vei primi cu luare aminte, oricât de turburătoare ar fi la început.

— Atențiunea mi-ai căpătat-o, domnule, răspunse La Pommerais.

— Dumneata știi bine, reluă Velpeau, că una din chestiunile cele mai interesante ale fiziologiei moderne, e de a ști dacă cumva persistă vre-o sclipire de memorie, de reflexie, de sensibilitate *reală* în creierul omului după retezarea capului.

La această intrare neașteptată, condamnatul tresări, apoi revenindu-și în fire :

— Când ai intrat, doctore, răspunse el, tocmai eram tare preocupat de problema aceasta, îndoit de interesantă pentru mine, de altfel.

— Eși în curent cu lucrările scrise asupra acestei chestiuni, începând cu acelea ale lui Soemmering, ale lui Sue, ale lui Sédillot și Bichat, până la cele moderne?

— Ba am fost chiar de față, odată, la unul din cursurile dv. de disecție asupra rămășițelor unui executat.

— A !... Atunci lasă. Ai noțiuni exacte, din punct de vedere chirurgical, asupra ghilotinei ?

La Pommerais, uitându-se bine la Velpeau, răspunse rece :

— Nu, domnule.

— Eu am studiat cu deamănuntul chiar astăzi aparatul, — urmă fără să se arate mișcat, doctorul Velpeau : — este, mărturisesc, un instrument desăvârșit.

Cuțitul-sabie, lucrând în acelaș timp și ca pană și ca coasă și ca ciocan, retează gâtul pacientului într'o *treime* de secundă. Decapitatul, sub izbitura acestei atingeri fulgerătoare, nu poate deci să simtă durere, după cum nu simte nici soldatul pe câmpul de bătaie, când brațul îi este luat pe sus de o ghiulea. Senzația, în lipsa de timp, e nulă și obscură.

— Poate să fie însă o durere care vine pe urmă.

Julia Fontenelle, arătându-și motivele ei, se întreabă dacă nu cumva tocmai această viteză are urmări mai dureroase decât execuția cu sabia sau cu satârul.

— A fost deajuns Bérard, ca să arate cât e de temeinică năzărirea aceasta ! răspunse Velpeau.

Cât despre mine, am convingerea, întemeiată pe sute de experiențe și pe observațiile mele particulare, că tăierea instantanee a capului, produce, în acelaș moment, la in-

dividul desprins de trunchiu, leșinul anestezie cel mai deplin.

Numai sincopa, imediată, provocată de pierderea a patru sau cinci litri de sânge, care țâșnește afară din artere — (și, adesea, cu o putere de proiecție circulară de un metru în diametru) ar fi de-ajuns să asigure pe cei mai fricoși, în această privință. Cât despre tresăririle inconștiente ale mașinei carnoase, prea brusc oprită în procesul ei, ele nu constituiesc un indiciu de durere, ca și... zbaterea unui picior tăiat, de pildă, ai cărui mușchi și nervi se sgârcesc, dar de care nu mai suferi. Zic că înfrigurarea nervoasă a nesigurantei, solemnitățile pregătirilor fatale și tresăririle când te deștepți din somn, dimineața, ne-arată limpede, aci, acea pretinsă suferință. Amputația neputând fi decât *imperceptibilă*, durerea *reală* nu-i decât *închipuită*. Cum adică? o lovitură puternică în cap, nu numai că nu e simțită, dar nici nu lasă vre-o cunoștință de izbitura ei, — o simplă leziune a vertebrelor aduce insensibilitatea ataxică — ; atunci ce să mai zicem de retezarea capului, de sciziunea coloanei vertebrale și de întreruperea raporturilor organice între inimă și creier?! N'ar fi de-ajuns aceasta ca să paralizeze cât mai intim în ființa omenească, orice senzație, chiar nelămurită, de durere? Cu neputință altfel!

Inadmisibil! Asta o ştii şi dumneata, ca şi mine.

— Cred, chiar, că mai mult decât dv. domnule! răspunse La Pommerais. Aşa că, în realitate, eu nu mă tem de vre-o suferinţă *fizică* mare şi repede (abia concepută în dezordinea senzorială şi repede înăbuşită de covârşitoarea ascendenţă a morţii), cum zic, nu de aceasta mă tem. E altceva.

— Ai putea să mi-o formulezi? zise Velpeau.

— Ascultă-mă, murmură La Pommerais, după o tăcere; în definitiv, organele memoriei şi ale voinţei, — (dacă ele sunt circumscrise la om în aceiaşi lobi în cari le-am constatat la... câine, de pildă!) — organele acestea, zic, *sunt respectate de trecerea cuţitului!*

Am relevat multe echivocuri precedente, tot pe atât de neliniştitoare cât şi de neînţelese, ca să mă încred uşor în inconştienţa imediată a unui decapitat. După legende, câte capete, interpelate, nu şi-au întors privirile către cel care le chema? Memoria nervilor? Mişcări reflexe? Cuvinte deşarte!

Amintiţi-vă de capul aceluia matelot care la clinica din Brest, *după un ceas şi un sfert dela retezarea capului*, rupea în două, printr'o mişcare a fălcilor — *poate* voluntară — un creion pus între ele!... Ca să nu

aleg decât exemplul acesta, dintr'atâtea mii, chestiunea reală ar fi deci să știm, dacă este, aici, sau nu, *eul* omului, acela, care după senzația hematosei, impresionă mușchii capului său *scurs de sânge*.

— Eul nu-i decât în întregul omului, zise Velpeau.

— Măduva spinării prelungeste creerul mic, răspunse domnul de la Pommerais. Atunci, *unde* ar fi ansamblul senzitiv? Cine l'ar putea scoate la iveală? În opt zile, cu siguranță, îl voi cunoaște!... — și 'l voi uita.

— Poate că dela dumneata atârnă ca omenirea să fie lămurită, în privința aceasta, odată pentru totdeauna, răspunse Velpeau încet, privind în ochii celui cu care vorbea. Și, să vorbim sincer, pentru asta am venit și eu aci.

Sunt delegat pe lângă dumneata de către o comisiune din cei mai eminenti colegi dela Facultatea din Paris, și iacă și permisiunea Impăratului. Cuprinde autorizări destul de largi ca să mai amân, la nevoie, ordinul execuțiunei dumatiale.

— Explicați-vă, nu vă mai înțeleg, răspunse La Pommerais, uluit.

— Domnule de la Pommerais, în numele științei care ne este totdeauna scumpă și care nu mai ține seamă, printre noi, de numărul martirilor săi mărinimoși, viu — (cu ipoteza,

pentru mine mai mult decât îndoelnică, că o anume experiență convenită între noi, ar fi practicabilă), — să cer întregii dumitale ființe, cea mai mare sumă de energie și de cutezanță pe care poate s'o aștepte cineva dela specia umană. Dacă recursul dumitale va fi respins, vei fi, *fiind medic*, un subiect competent el însuși în operația supremă pe care trebuie s'o îndure. Concursul dumitale va fi deci de neprețuit într'o încercare de... *comunicație*, aici. — Desigur, oricâtă bunăvoință ți-ai propune să dovedești se pare că totul ne-arată dinainte rezultatul cel mai negativ; — dar, însfârșit, cu d-ta, (având mereu ipoteza că experiența aceasta nu va fi absurdă în principiu), — ea oferă, un sort din zece mii, că vom lumina în chip miraculos, ca să zic așa, fiziologia modernă. Prin urmare, prilejul nu trebuie scăpat și, în cazul când vom putea schimba în chip victorios un semn de înțelegere, după execuție, vei lăsa un nume a cărui glorie științifică va șterge pentru totdeauna amintirea rătăcirii dumitale sociale.

— Ah! murmură La Pommerais, îngălbenuit, dar cu un zâmbet hotărât — ah! înțeleg acum... — De fapt, supliciile au relevat fenomenul digestiei, ne spune Michelot. Și... de ce natură va fi experiența d-voastră?... Tremurături galvanice?... Ațâțarea genelor?...

Injectii de sânge arterial? Nu prea concludente, toate aceste!

— Nici nu mai încape vorbă că numai decât după trista ceremonie, rămășițele d-tale se vor odihni în pace în pământ și că nici un scalpel de-al nostru nu te va atinge, reluă Velpeau. Nu!.. Inșă când va cădea cuțitul, eu voi fi acolo, în picioare, în fața d-tale, lângă mașină. Cât se poate de repede, capul d-tale va trece din mâinile executorului într'ale mele. Și atunci — experiența neputând fi serioasă și concludentă decât în raport cu însăși simplitatea ei — îți voi strigă foarte lămurit, la ureche: — «Domnule Conty de la Pommerais, în amintire învoelilor noastre din timpul vieții, poți *în momentul acesta*, să lași în jos, *de trei ori pe rând*, pleopa ochiului drept, ținând celălalt ochiu deschis tare?». Dacă *în clipa aceea*, oricari ar fi celelalte contracțiuni ale feței, vei putea prin acea întreită clipire din ochi să mă încunoștiințezi că m'ai auzit și m'ai înțeles și să-mi dovedești, impresionând astfel, printr'un act de memorie și voință permanentă, mușchiul d-tale palpebral, nervul d-tale zigomatic și conjunctiva d-tale — dominând toată grozăvia, toată ondulația celorlalte impresii ale ființei d-tale — faptul acesta va fi de-ajuns ca să lumineze știința, să revoluționeze convingerile noastre. Și voiu ști, de asta să nu

te îndoiești, să-l notific în așa fel, ca pe viitor să lași mai mult amintirea unui erou, decât aceea a unui criminal.

La cuvintele acestea neașteptate, d. de la Pommerais fu izbit par'că de o zguduire așa de profundă, încât, cu pupilele dilatate și ațintite spre chirurg, rămase, timp de un minut, tăcut și ca împietrit. Apoi, fără să spue un cuvânt, se ridică, făcând câțiva pași, dus pe gânduri, și, repede, clătinând trist din cap:

— Ingrozitoare violență a lovitului, mă va scoate din mine însumi. Ca să îndeplinesc aceasta mi se pare mai presus de orice sfortare omenească! zise el. De altfel, se zice că *sortii* de vitalitate nu s'aceia pentru toți ghilotinații. Cu toate astea... să dați pe-aci, domnule, în dimineața execuției. Vă voi răspunde dacă mă dedau sau nu la încercarea aceasta înfiorătoare totdeodată, revoltătoare și iluzorie. Dacă nu, mă încred în discreția dv., nu'i așa, că imi veți lăsa capul să-și sângereze liniștit cele din urmă puteri de viață în găleata de cositor care-l va primi.

— Așa dar, în curând, Domnule de la Pommerais? zise Velpeau ridicându-se și el. Gândește-te.

Amândoi se salutară.

După o clipă, doctorul Velpeau părăsi ce-

lula ; gardianul intră și osânditul se întinse resemnat, pe patul lui de companie, ca să doarmă sau să viseze.

* * *

Peste patru zile, pe la ceasurile cinci și jumătate, dimineata, d. Beauquesne, abatele Crozes, d. Claude și d. Potier, grefier la Curtea Imperială, intrară în celulă. Deșteptat d. de la Pommerais, la vestea orei fatale, se ridică în sus foarte palid și se îmbracă repede. Apoi stătù de vorbă zece minute cu abatele Crozes, ale cărui vizite le primise bine ; e știut că cucernicul preot erà înzestrat cu acel har de inspirat care dă bărbăție acestui ceas depe urmă. Apoi, văzând pe doctorul Velpeau venind :

— M'am străduit să fac ce mi-ai spus, zise el. Poftim !

Și pe când se citea sentința, el își ținù pleoapa dreaptă închisă, uitându-se țintă la chirurg cu ochiul stâng deschis larg.

Velpeau se înclină adânc, apoi întorcându-se spre Hendreich, care intră cu ajutoarele lui, schimbă foarte repede cu executorul un semn de înțelegere.

Găteala se făcu repede : se observă că fenomenul nălbirii părului, văzând cu ochii, sub foarfece, nu se produse. O scrisoare de

adio dela soția sa, citită cu glas încet de către duhovnic, îi umplu ochii de lacrimi pe care preotul le șterse pios cu peticul luat dela răscroiala cămășii osânditului. Stând în picioare, și cu redingota aruncată pe umeri, trebuî să i se desfacă legăturile dela mâini. Refuză paharul de rachiu — și escorta porni pe coridor. Când ajunsese la poartă, întâlnind în prag pe colegul lui :

— Numaidecât! îi zise el foarte încet — și adio.

Indată aripele enorme de fier ale porței se întredeschiseră înaintea lui.

Vântul dimineței pătrunse în temniță; se crăpă de ziuă; piața cea mare se închideă departe, înconjurată de un îndoit cordon de cavalerie; — în față, la zece pași, într'un semicerc de jandarmi călări, ale căror săbii, scoase la ivirea lui, zăngăniră, se înălță eșafodul. La o oarecare depărtare, printre reprezentanții presei, câțiva își descopereau capul.

Colo, în dosul arborilor, se auzeă ca niște talazuri, larma mulțimei, enervată din pricina nopței. Pe acoperișurile cârciumelor, pe la ferestre, câteva fete ciufulite, livide, în mățasuri bătătoare la ochi — unele din ele ținând încă câte o sticlă de șampanie în mână — se aplecau în tovărășia unor triste haine negre. În aerul dimineței, pe piață, zburau rându-nelele încoace și'ncolo.

Singură, umplând spațiul și mărginind cerul, ghilotina părea că se întinde în zarea întunecată, cu cele două brațe ale sale, între cari departe, coló sus, în lumina viorie a zorilor, se vedeà sclipind cea de pe urmă stea.

La priveliștea aceasta funebrală, osânditul se oțeri, apoi merse hotărât spre eșafod... Urcă mai întâi treptele. Acum cuțitul triumghiular sclicea în tocul lui negru, acoperind steaua. În fața scândurei fatale, după crucifix sărută o șuviță mesageră din propriul lui păr, culeasă în timpul gătelei, de către abatele Crozes, care-i atinse buzele cu ea: — «Pentru ea!» zise osânditul.

Cele cinci personaje se desprinseseră, în siluete, pe eșafod; tăcerea în clipa aceasta, se făcù atât de adâncă încât sgomotul unei crăci rupte, departe, sub greutatea vre-unui curios, ajunse cu țipătul și câteva râsete nelămurite și hidoase, până la grupul tragic. Atunci sunând ora, a cărei ultimă bătae lui nu-i mai erà dat s'o audă, d-I de la Pommerais zări, înaintea lui, de cealaltă parte, pe straniul său experimentator, care, cu o mână pe platformă, îl priveà!... Se reculesse o clipă și închise ochii.

Deodată, bascula se mișcă, scripetele se aplecară, butonul cedă, sclipirea cuțitului trecù. O lovitură teribilă sguđu platforma; caii se ridicară în două picioare la mirosul

magnetic al sângelui și ecoul sgomotului vibră încă, când capul însângerat al victimei se sbătea în mâinile nepăsătoare ale chirurgului de la Pitié, roșindu-i în valuri degetele, manșetele și hainele.

Aveà o față posomorâtă, îngrozitor de albă, cu ochii deschiși și parcă distrați, cu genele răsucite, schimonosit: dinții îi clănțăneau; bărbia, la capătul fălcii de jos, fusese isbită.

Velpeau s'apleacă repede pe capul acesta și rostî în urechea dreaptă, întrebarea convenită. Oricât de tare fu omul acesta, dar rezultatul îl făcù să tresară cu un fel de înfiorare rece: *pleoapa ochiului drept se lăsă în jos, ochiul stâng, sgâit, îl privea.*

— Pentru numele lui D-zeu și al ființei noastre, mai fă încă de două ori semnul acesta! strigă el cu aprindere.

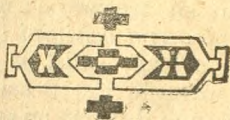
Genele se desprinseră, ca sub o sfortțare lăuntrică; dar pleoapa nu se mai ridică. Fața, dintr'o clipă într'alta, devenea țeapănă, înghețată, imobilă. — Se isprăvise.

Doctorul Velpeau dădù capul mort d-lui Hendreich, care deschizând din nou coșul, îl puse, după obicei, între picioarele trupului inert.

Marele chirurg se spală pe mâini într'o găleată, rânduie pentru spălatul mașinei, care și începuse. Imprejurul lui, mulțimea

curgea, îngrijată, fără să'l recunoască. El se șterse, în tăcere.

Apoi, cu pași domoli, cu fruntea gânditoare și gravă! — se duse până la trăsura lui rămasă la colțul temniței. Pe când se urcă, zări furgonul justiției care se depărtă în galop spre Montparnasse.

ISCUSINȚA ASPASIEI

Alcibiade, într'o seară, găsiind coada câinelui. său prin părul de aur al Aspasiiei în timpul somnului marei curtezane, își rezemă cotul, gânditor, pe covorul de Corint, patul lor de plăceri.

Lovitura ușoară a acestei mișcări deșteptă pe tânăra femeie; — la vederea obiectului stufos pe care-l privea cu deamănuntul ilustrul efeb, privirile sale, printre gene, scăpărară ca o văpaie mohorâtă.

— Tu te purtași atât de crud cu singurul meu prieten? zise el.

— Eu: iartă-mă! răspunse Aspasia.

— Ai făcut-o din vreo poruncă a Zeilor?

— Da, după a Palas-Athenei!... zise ea, fără să o miște sarcasmul.

— După vreun sfat binevoitor al Areopagului, mai curând!... O hotărâre, chiar copilărească, nu este ea de ajuns spre a nimici încrederea din partea poporului?... Dar haide! le-o iert, căci ei mă urăsc mult mai puțin decât mă învesolesc.

Ea clătină din cap.

Șiretul Atenian, vrând s'o constrângă la mărturisiri mai grabnice, reluă, pe dată, cu un aer de o indiferență suverană:

— Oh! păstrează-ți în tine taina.

Zicând acestea, aruncă departe pe lespezi, prin întunecimile albastrite de lumina lampei, obiectul de batjocură și melancolic.

Aspasia, atunci, atrase sub farmecul buzelor sale fruntea tânărului erou și, subtilă, cu o mândrie războinică, într'un sărut:

— Nu fi șiret, copile! Mă supun!.. răspunse ea. — De ce am făcut lucrul acesta?.. Pentru că sufletul meu e aprins pentru tine de o dragoste plină de iscusință.

Fiul lui Clinias, la vorbele acestea, deschise ochii mari:

— Și pentru asta ai tăiat coada câinelui meu?

Dar curtezana cea gravă, cu ochii scăldați în lacrimi care căzură ca niște diamante prelungi, cu sclipiri de colier sfărâmat,

de jur împrejurul gâtului de marmoră al lui Alcibiade :

— Prietene, zise ea, eu sunt, după cum știi, o femeie al cărei spirit nu-și face iluzii decât pentru a petrece, și am instinctul tot pe atât de drept ca și o cugetare a lui Socrate. — Ascultă-mă !

Făptura cea albă părù că se reculege câteva clipe.

— La vârsta când ceilalți oameni ies de-abia din gimnazii, urmă ea, nu ești tu oare căpetenia augustă încoronată cu laurul însângerat al Potidei ? retorul puternic, al cărui cuvânt neliniștește elocința archonților ? omul politic a cărui duplicitate a răpus pe aceea a Trimișilor perși ? Ce să mai credem de tine, tinere om divin ?... de tine, amantul Aspasiiei ? — Celor cari îți găsesc vina în avuțiile tale regești, tu li le împarți, în răzbu-narea ta disprețuitoare. Tu nu te pleci, tu, cel mai strălucit dintre fii Atenei, decât sub voința ta ! Privește, luxul și focul desfrâurilor tale nu l-au oprit oare într'atâta încât să amuțească, pe Tisapherne, palidul satrap ? — Iar cumpătarea ta, mai târziu, când ți-a plăcut să fii sobru, n'a mirat oare pe Diogene într'atâta încât ursuzul căutător de oameni și-a lăsat felinarul să se stingă ? — Așa dar cine ești tu, sceptic mântuitor de patrii ? Toți te admiră ! Eu însumi mă mân-

dresc că sunt în brațele tale și sentimentul acesta de femeie mărește fericirea dragostei mele. Atena e tot pe atât de mândră ca și mine de Alcibiade! Mai mult, chiar, decât de Pericle! — Astfel, va trebui să fiu de-a-pururi fericită, având de ideal ca numele tău să fie nemuritor, de vreme ce, după atâtea preziceri, se pare că nu va putea pieri.

La vorbele acestea, un sărut înfiorat al eroicului adolescent, sorbi de pe gura strălucitoare a Aspasiei, duhurile gloriei și ale dragostei cari, din sufletul aprins al acestei amante, se înălțau asemenea respirațiunilor unei flori animate.

Ea urmă:

— Dar, cunoscând ușurința oamenilor nerecunoscători și cu ce se hrănește, în Istorie, admirația popoarelor, aducerea lor aminte de oamenii mari, — m'am simțit totdeauna îngrijorată de soarta numelui tău de-a-lungul veacurilor! Și, iată! în zilele din urmă, când la jocurile olimpice poporul aclamă triumfurile tale de poet, de artist și de atlet, eu eram desnădăjduită.

Vai! îmi ziceam eu, oamenii nu țin sau nu pot să-și aducă aminte decât de eroii aceștia făcuți dintr'o bucată, încarnați într'o singură faptă, într'un singur vis, ca și statuetele!... Dar tu, atât de felurit? Tu, ca dintr'o poveste în care atâtea fapte se contrazic?!

Ce răsod putea-va vreodată să definescă, subț atâtea înfățișări, unitatea tainicei tale firi, și prin aceasta, să te poată trece mai ușor în amintirea oamenilor? Sunt repede uitați, aceia al căror caracter, totdeodată subtil și de nepătruns, umilește priceperea numărului cel mare! Ce mijloc, spre a constrânge mulțimea ca să-și aducă aminte, în chip hotărât, de un om ca tine?

În curând, și voi conchide :

Felul tău de măreție neputând fi măsurat cu nici o măsură de rând, va trebui să se adauge la istoria ta... da... un oarecare fapt, tot pe atât de curios cât și de neînsemnat, însă a cărui ușurință chiar, punându-se la înălțimea inteligenței mulțimii, să-i impue, la o altă, aducerea aminte a isprăvilor tale!

Oh! acest *nimic*, acest fapt fără de nici un preț poate, dar precis și de toate zilele, va așeza numele tău în istorie, într'un chip mult mai de neșters decât numai faptele tale mărețe!

Și am socotit că mulțumită doar acestui amănunt hazliu (care trebuie să fie născocit și vârat apoi în analele vieții tale), amintirea întregii urme glorioase a ursitelor tale va putea trece cu hotărâre în viitor.

Dar, pe Minerva! unde să gădesc eu cel

mai bun șiretlic ? prin ce scânteie genială să-l concep, să-l aleg ?

Fără el, mi se părea că văd ștergându-se în adâncul veacurilor și risipindu-se în vântul mohorât care vine de pe țărmurile lui Lethe, mândra țărână de aur a ursitei tale.

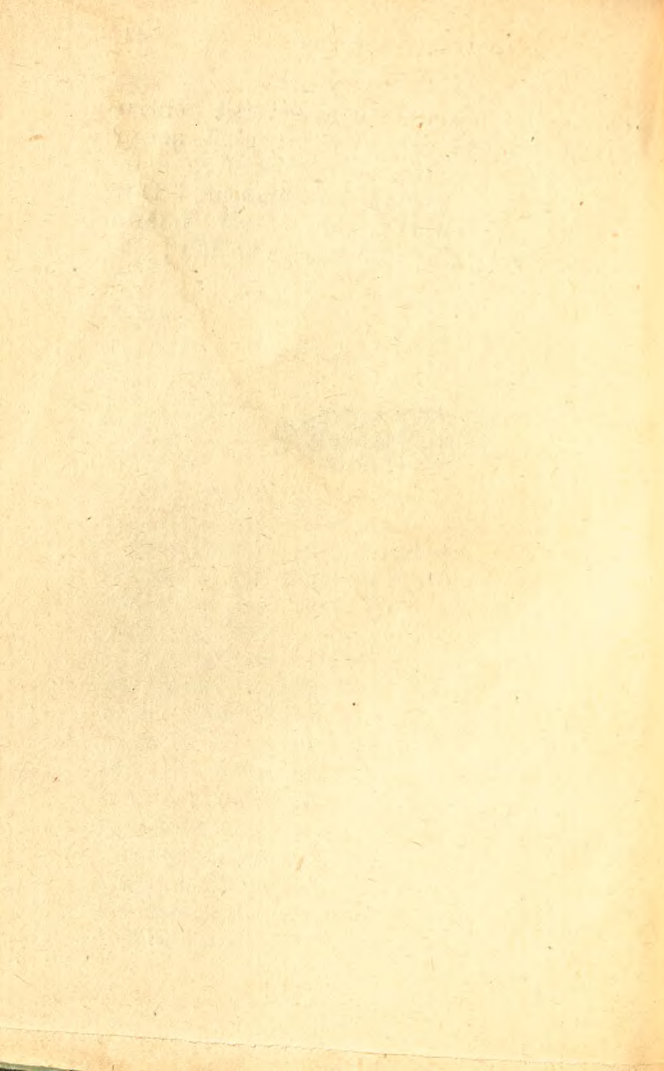
Ieri, în zorii zilei, neliniștită de gândurile aceastea din timpul nopții, ieșii, mult timp învăluită, din acest palat, în care tu dormeai încă, nepăsător de lumina soarelui.

În jurul meu, marmorele Atenei, pe subt măslinii noștri cei mari, străluceau de văpăile roșiatice ale dimineții; colo în vale, pe colina cea sacră, templul lui Palas chemă stăruitor pașii mei. Un suflu al Zeilor mă duse într'acolo.

Jertfind zeiței (care îi iubește) o pereche de păuni, aceasta îmi inspiră, în fața altarului chiar, faptul fără de seamă care se pare că trebuie să ferească mai bine numele tău de prăpădul uitărei, — faptul a cărui ironie plină de dispreț, asemenea unei egide victorioase, va trebui să facă numele lui Alcibiade neperitor. — O, tinere zeu, gloria ta cea adevărată va putea rămâne necunoscută de neamurile viitoare!... Frumusețea ta, înțelepciunea ta, bărbăția ta, strălucirea ge-

niului tău, tot ceea ce tu ai săvârșit pentru patria ta, scăpată de două ori până acum de tine, toate acestea se pot risipi cu ușurință, pot deveni aproape necunoscute! Dar mulțumită mie, iată-te sigur că vei rămâne nemuritor: am tăiat coada cânelui tău!

AMINTIRI TAINICE

«Și nu se găsește în tot ținutul, castel mai încărcat de glorie și de ani, ca melancolicul meu castel ereditar».

Edgar Poë.

Mă cobor, îmi zise el, eu, cel din urmă Gaël, dintr'un neam de Celți, tari ca și stâncile noastre. Fac parte din rasa aceea de marinari, floare strălucită de Armor, viță de rășboinici bizari, ale căror fapte strălucite își au locul printre pietrele nestimate ale Istoriei.

Unul dintre acești strămoși, plictisit încă de tânăr tot privind la cei din jurul său și la negoțul lor urâcios, se exilă pentru totdeauna, cu inima plină de un dispreț uită-

tor, din castelul său de naștere. Era pe vremea expedițiilor din Asia; el se duse să lupte alături cu magistratul din Suffren și se deosebi în curând, în Indii, prin misterioasele sale fapte îndrăznețe pe care le săvârși singur, în lăuntrul *Orașelor moarte*.

Orașele acestea, subt ceruri albe și pustii, zac năruite în mijlocul unor păduri groaznice. Ferigele, iarba, crăcile uscate se aștern la pământ și astup cărările care odinioară erau alee pline de lume și din care larva carelor, a armelor și a cântecelor a pierit.

Nici o suflare, nici o ciripeală, nici fântâni în grozăvia pașnică a acestor ținuturi. Bengalii, chiar, se depărtează, pe aci, de bătrânii abanoși, prin alte părți copacii lor. Printre dărămături, adunate la luminișuri, erupțiuni imense și monstruoase de flori foarte lungi, calicii funeste în care ard, subtile, duhurile Soarelui, se avântă, striate de azur, cu nuanțări de flacări, cu vine de cinabru, asemenea leșurilor strălucitoare a unor miriade de păuni dispăruți. O duhoare caldă de mirosuri omorâtoare apasă pe resturile acestea tăcute: e întocmai ca niște nouri ai unor cădelnițe funerare, o zăpușală albastră, amețitoare și chinuitoare de mirezme.

Vulturul cutezător care, pelerin al platourilor Cabul, întârzie prin acest ținut și îl privește din vârful vre-unui curmal negru,

abia se cațără de liane și începe să se sbată pe dată în ghiara morții.

Iei și colo, bolți sfărâmate, statui informe, pietre cu inscripții mai roase ca cele din Sardes, din Palmyr sau din Khorsobad. Pe câteva din ele, care împodobeau frontul, pierdut odinioară în ceruri, al porților orașelor acestora, privirea mai poate încă descifra și reconstrui zendul, ce abia se mai poate ceti, al acelei devize suverane a popoarelor libere pe atunci :

«...și Dumnezeu nu va birui!»

Tăcerea nu e turburată decât de fâșâitul crotalilor cari șerpuesc printre trunchiurile coloanelor răsturnate, sau se încolăcesc la pământ, șuerând, subt spumele lor roșiatece.

Câteodată, în amurguri de furtună, strigătul îndepărtat al hemionului, alternând trist cu bubuitul trăsnetului, neliniștește singurătatea.

Pe subt ruine se întind galerii subterane cărora nu li se pot da de capăt.

Acî, de mai multe veacuri, dorm cei dintâi regi ai acestor ținuturi curioase, ai acestor națiuni, mai târziu fără stăpânitori, al căror nume chiar nu mai trăește. Iar regii aceștia, după riturile vre-unui obicei sfânt fără îndoială, fură îngropați subt bolțile acestea, împreună cu odoarele lor.

Nici o lampă nu luminează mormintele.

Nimeni nu-și amintește ca vre-un rob al grijilor Vieții sau al Dorințelor să fii turburat vreodată somnul răsunetelor lor.

Singură, facla brahmanului, — spectrul acesta însetat de Nirvanah, spiritul acesta mut, simplu *martor* al universalei germinări a viitorurilor, — tremură năprasnic, în anumite clipe de pocăință și de visări divine, pe înălțimea treptelor desfăcute și răspândeste, din treaptă în treaptă, flacăra sa întunecată de fum, până în adâncul cavourilor.

Atunci moaștele înecate pe dată în lumină, strălucesc într'un chip de o bogăție minunată!... Lanțurile de preț care se împletesc pe oseminte, par că le brăzdează de fulgere repezi. Rămășițele regesti, prăfuite de pietre scumpe, sclipesc! — Asemenea prafului unui drum pe care-l roșește, înaintea întunericului deplin, vre-o rază din urmă a Apusului.

Maharadjahii păzesc, cu horde de aleși, marginile pădurilor sfinte și, mai ales, intrările luminișurilor de unde începe vâlnășagul acestor vestigii. — Oprite de asemeni sunt țărmurile, apele și podurile năruite ale râurilor care le străbat. — Miliții tăcute de cipayezi cu inimi de hienă, incoruptibili și nemiloși, pândesc, fără încetare, din toate părțile, prin meleagurile acestea ucigătoare.

Timp de mai multe seri, eroul le zădăr-

nici vicleniile lor ascunse, le ocoli cursele și le încurcă paza lor rătăcitoare!... — Sunând pe neașteptate din corn, în mijlocul nopții, prin locuri deosebite, el îi despărțea unii de alții prin aceste alarme înșelătoare, apoi, pe dată, răsărea sub lumina astrilor, printre florile cele înalte, înjunghiindu-le la repezeală caii. Soldații, ca la vederea unui geniu rău, se înpăimântau de înfățișarea aceasta neașteptată. — Inzestrat cu o putere de tigru, Aventurierul îi trântea atunci la pământ, unul câte unul, dintr'o singură săritură! îi sugrumă, mai întâiu, pe jumătate, în strângerea aceasta scurtă, — apoi, întorcându-se la ei, îi măcelărea în voe.

Pribeagul ajunsese, așadar, urgia, spaima și prăpădul paznicilor acestora cruzi, cu fața de culoarea pământului. Pe scurt, el era acela care îi lăsă în părăsire, pironiți de copacii cei bătrâni, cu iataganele lor însăși în inimă.

Intrând, apoi, înlăuntrul acestui trecut nimic, prin aleele, răspântiile și ulițele acestor orașe din vremuri depărtate, cu toată duhoarea, el ajungea la intrarea mormintelor fără seamăn în care zac rămășițele acestor regi indieni.

Porțile nefiind apărate decât de doi coloși de matostat, niște monștrii sau idoli cu luminile ochilor vagi, de perle și de sma-

ragde, — cu chipuri create de imaginația teogoniilor uitate, — el pătrundeà acolo cu ușurință, cu toate că coborârea fiecărei trepte făcea să se clatine aripile lungi ale acestor zei.

Acì, dibuind cu mâna în jurul său, prin întuneric, biruind ameteala năbușitoare a veacurilor întunecate ale căror duhuri sburătăceau lovindu-i fruntea cu membranele lor, culegeà, în liniște, nenumărate minunății. Tot asemenea, Cortez în Mexic și Pizarre în Peru, își însușiră visteriile cacichilor și ale regilor, cu mai puțină îndrăsneală însă.

Cu gențile-i pline de nestimate în fundul bărcii sale, urcà apoi, fără sgomot, fluviele, tot păzindu-se de lumina primejdioasă a lunii. Pluteà, încleștat pe lopețile sale, prin mijlocul trestiiilor, fără să se înduioșeze de țipetele ca a unor copii ce plâng, pe care le scoteau în lacrimi caimanii prin jurul său.

În câteva ceasuri ajungea astfel la o peșteră îndepărtată, cunoscută numai de el singur, și în ascunzătorile căreia își goleà prada.

Isprăvile sale se făcură cunoscute. — De aci, legende, psalmodiate și astăzi încă pe la ospăturile nababilor în sunete de teorbe, de către fachiri. Acești trubaduri păduchioși, — pătrunși oarecum fie de un vechi fior de gelozie plină de ură, fie de o groază res-

pectuoasă, dădeau acestui strămoș al meu numele de Jefuitorul mormintelor.

Odată, însă, cutezătorul cârmaciu se lăsă să fie amăgit de vorbele dulci ca mierea și înșelătoare ale singurului său prieten pe care și-l alăturase odată, într'o împrejurare mai plină de primejdii. Acesta, ca prin minune, scăpă! — Vorbesc de prea bine zisul, de prea faimosul colonel Ursuz.

Mulțumită acestui Irlandez prefăcut, Aventurierul nostru dădu într'o cursă. — Orbit de sânge, lovit de gloanțe, tăiat de douăzeci de iatagane, el fu prins, pe neașteptate, și pieri în prada unor chinuri spăimântătoare.

Hordele himalaiene, bete de moartea lui, și în săriturile furioase ale unui danț de izbândă, alergară la peșteră. Comorile fiind redobândite, ei se întoarseră în ținutul cel blestemat. Căpeteniile lor aruncară cu evlavie bogățiile acestea în adâncul cavernelor funebre în care zac sufletele amintite ale acestor regi din noaptea lumii. Iară vechile pietre prețioase strălucesc încă acolo, asemenea unor priviri de-apururi ațintite asupra raselor.

Eu am moștenit, — eu, Gaël, — doar avântul orb, vai! al soldatului sublim, și speranțele sale. Locuiesc aci, în Apus, în orașul acesta vechiu și întărit, în care mă încătușează melancolia. Nepăsător la grijile politice

ale acestui veac și ale acestei patrii, la fără-de-legile trecătoare ale acelor care o reprezintă, eu întârzii când serile toamnei solemne înflăcărează creștetul ruginit al pădurilor învecinate. — Prin strălucirile rouei, pășesc, singur, pe subt bolțile aleelor întunecate, tot așa după cum Strămoșul meu pășea pe sub criptele strălucitului cavou pomelnicar! Din instinct, de asemenea, mă feresc, nu știu de ce, de lumina nefastă a lunii și de apropierea haină a oamenilor. Da, mă feresc de-acestea, când pășesc astfel, cu visurile mele!... Căci eu simt, *atunci*, că port în sufletul meu reflectul bogățiilor sterile ale unui mare număr de regi uitați.

REGINA YSABEAU

Pe la 1404—(o iau așa de departe numai ca să nu-mi supăr contemporanii) — Ysabeau, soția regelui Carol VI, regentă a Franței, locuia la Paris în vechea clădire Montagu, un fel de palat cunoscut mai mult sub numele de Hôtel Barbette.

Acolo se puneau la cale faimoasele lupte cu faclă pe Sena; se dădeau nopți de gală, concerte, banchete, fermecate atât prin frumusețea femeilor și a tinerilor seniori, cât și prin luxul nemai auzit pe care-l desfășură acolo curtea.

Regina dăduse tocmai la iveală acele rochii «à la gore» care lăsau să se întrevadă sânul printr'o rețea de panglici împodobite

908651

cu pietre scumpe, precum și pălăriile acelea din pricina cărora trebuî să se ridice cu câțiva coți bolta porților feudale. În timpul zilei, locul de întîlnire al curtenilor (care se găseă aproape de Luvru) eră sala cea mare precum și terasa cu portocali a argintarului regelui, jupân Escabela. Se jucau de-a ineluș-învârtecuș, iar câteodată zarurile se rostogoleau pe mize în stare să aducă foametea prin provincii. Se risipeau puțin câte puțin averile nemăsurate adunate cu atâtea necazuri, de economul Carol V. Dacă scădeau finanțele, apoi se puneau să mărească dijmele, angaralele, beilicurile, clăcile, ajutoarele în bani, sechestrele, birurile nedrepte și cămăritul, până ajungeau oamenii la aman. Toate inimile erau pline de bucurie. Tocmai în zilele acestea însă, stînd posomorât de o parte și trebuind să înceapă a desființa în ținuturile sale, toate aceste biruri grozave, Jean de Nevers, cavaler, senior de Salins, conte de Flandra și d'Artois, conte de Nevers, baron de Réthel, palatin de Malines, de două ori pair al Franței și decan al pair-ilor, văr al regelui, soldat care trebuia să fie numit de către Conciliul dela Constance, ca *singură* căpetenie al armatelor și de care vor trebuî să-i asculte toți, orbește, cel d'întâi mare feudatar al regatului, cel d'întâiu supus al regelui (care nu este, el însuși,

decât cel d'întâi supus al națiunei), duce moștenitor de Bourgogne, viitor erou la Nicopole — și al acelei victorii dela Hesbaie unde, părăsit de Flamanzi pe câmpul de bătae, își câștigă vitejeasca poreclă de *Fără-Teamă* înaintea întregii armate, mântuind Franța de-un dușman și dintre cei d'întâi; — tocmai în zilele acestea, spuneam, fiul lui Filip Indrăsnețul și al Margaretei II, Ioan Fără Teamă, însfârșit, se gândeà de pe acum să înfrunte, trecându-l prin foc și sabie, pentru a mântui Patria, pe Henric de Derby, conte de Hereford și de Lancaster, al cincilea după nume, rege al Angliei, și care, — atunci când capul său fu pus la preț de către acest rege, — nu dobândi din partea Franței decât numele de trădător.

Se încercau toți cu stângăcie la cele d'întâi jocuri de cărți aduse de peste hotare, de câteva zile, de către Odette de Champ d'Hiver.

Se făceau prinsori de orice fel; se beà acolo vinuri din cele mai bune dealuri ale ducatului Bourgogne. Vinurile noi de Tenson, de Virelais, ale ducelui d'Orléans (unul din seniorii Floarei de Crin, care se înebunește mai mult ca oricare după versuri frumoase), se ciocneau în clinchet. Se vorbeà de mode și de arme; adeseà se cântau cântece fără perdeà.

Fata acelu bogătaş, Bérénice Escabala, ereà o copilă drăgălaşe, din cele mai frumoase. Surásul ei fecioresc atrăgeà roiul cel atât de strălucitor de gentilomi. Erà însă îndeobşte cunoscut că grația cu care ea primeà, ereà deopotrivă aceeaş pentru toți.

Intr'o zi, se întâmplă că unui tânăr senior, vidamul de Maulle, care ereà pe atunci favoritul reginei Isabeau, îi trăsni prin cap să-și deà cuvântul său (după ce băuse, se înțelege!) că va birui nevinovăția de neînfrânt a fiicei acestui jupân Escabala; pe scurt, că ea va fi a lui într'un timp cât mai apropiat.

Lucrul acesta îl spuse în mijlocul unui grup de curteni. In jurul lor auiau râsetele și refrenele timpului; zgomotul însă nu acoperi frasa imprudentă a tânărului. Prinsoarea primită în ciocnirea paharelor, ajunse până la urechile lui Ludovic d'Orléans.

Ludovic d'Orléans, cumnatul reginei, se bucurà de cinstea, încă din cele d'întâi timpuri ale regenții, de a fi iubit de ea cu o dragoste pățimaşă.

Erà un prinț strălucitor și ușuratec, dar din cei mai sinistrii. Erà între Isabeau de Bavaria și el, oarecare înrudiri de fire care făceau ca adulterul lor să samene cu un incest. In afară de otava caprițioasă a unei gingășii veștede, el știu să-și păstreze, în

inima reginei, un fel de afecție degenerată care eră mai mult între ei un pact decât o simpatie.

Ducele supraveghiă pe favoriții cumnatei sale. Când intimitatea unuia din amanți părea că devine primejdioasă influenței pe care el ținea s'o aibă asupra reginei, nu mai alegea în ce privește mijloacele de a aduce între ei o ruptură aproape totdeauna tragică; chiar dacă unul din aceste mijloace ar fi trebuit să fie pâra.

Vorba de mai sus i-o făcù deci cunoscută prin grijă sa, prietenei regești a vidamului de Maulle.

Isabeau surăse, își bătù joc de vorba aceasta și părù că nu-i mai dă nici o atenție.

Regina își avea vracii ei cari îi vindeau secrete din Orient bune de întărâtat focul dorințelor aprinse față de ea. O nouă Cleopatră, ea eră o mare istovită, făcută mai mult pentru a oblădui amoruri în fundul vre-unui castel sau pentru a da tonul la modă unei provincii, decât ca să se gândească la mântuirea pământului țării împotriva Englezilor. Cu prilejul acesta, însă, ea nu se mai sfătui cu nici unul din vraci, — nici chiar cu Arnaut Guilhem, alchimistul ei.

Intr'o noapte, câtva timp după aceasta, vidamul de Maulle eră împreună cu regina, la Hôtel Barbette.

Erà târziu; oboseala plăcerii adormise pe cei doi amanți.

Deodată, vidamului de Maulle i se părù că aude în Paris, sunetele clopotelor trase cu lovituri răspicate și lugubre.

Se sculă.

— Ce-i asta? întrebă el.

— Nimic. — Lasă!... răspunse Ysabeau, veselă și fără să-și deschidă ochii.

— Cum nimic, frumoasa mea regină? — Nu-s cumvâ clopote de-alarmă?

— Da... se preà poate. — Ei și?

— A luat foc vre-o casă.

— Tocmai asta visam și eu, zise Ysabeau.

Un surâs de mărgăritare întredeschise buzele frumoasei care dormită.

— Ba încă, în visul meu, urmă ea, chiar tu erai cel care-i dădeà foc. Te vedeam aruncând o lumânare în grămada de ulei și de pae, puiule.

— Eu?

— Da!... (Ea trăgăni silabele, lâncezitor). Dădeai foc la casa lui jupân Escabala, argintarul meu, știi tu, ca să câștigi prinsoarea de alaltăeri.

Vidamul de Maulle deschise ochii pe jumătate, cuprins de o neliniște nedeslușită.

— Ce prinsoare? Nu cumva dormi încă, îngerășule?

— Prinsoarea că vei fi amantul fetei lui,

Bérénice aceea mititică, cu ochii atât de frumoși!... Oh! ce copilă bună și drăguță, nu-i așa?

— Ce tot spui tu, scumpa mea Ysabeau?

— Nu m'ați înțeles deloc, domnule? Vi-sam, vă spuneam, că ați pus foc locuinței argintarului meu, pentru a pune mâna pe fata lui în timpul focului și să v'o faceți amanta d-v., pentru ca să câștigați astfel prinsoarea.

Vidamul privi în jurul său, în tăcere.

Para unui foc îndepărtat lumină într'adevăr, vitraliurile odăii; reflectul purpurei însângera blănurile de hermină ale patului regal; florile de crin ale stemelor precum și acelea care se istoveau de moarte în vasele de smalt, deveneau roșiatice! Și roșii, de asemenea, erau cele două cupe, pe un dulap încărcat cu vinuri și cu fructe.

— Ah! mi-aduc aminte..., zise cu gura pe jumătate, tânărul; e adevărat; vream să atrag privirile curtenilor asupra acestei fete, spre a le înlătură dela fericirea noastră! Dar ia uită-te, Ysabeau: să știi că e un foc mare, flăcările se 'nalță în partea dinspre Luvru!

La cuvintele acestea, regina se rezemă în coate, privi țintă și fără să vorbească, pe vidamul de Maulle, clătinând din cap; apoi,

nepăsătoare și zâmbitoare, puse pe buzele tânărului, un sărut îndelung.

— Astea să le spui meșterului Cappeluche, când vei fi tras la roată de el, în piața de Grève, zilele astea! — Ești un incendiar afurisit, dragul meu!

Și cum miremele care eșeau din trupul ei oriental ameteau și ardeau simțurile până a-i lua puterea de a gândi, ea se strânse alături de el.

Clopotele de alarmă continuau; în depărtare, se putea auzi strigătele mulțimii.

El răspunse, glumind :

— Dar va mai trebui să se dovedească crima.

Și o sărută.

— Să se dovedească, răutăciosule?

— Fără îndoială.

— Ai putea tu să dovedești numărul de sărutări câte ai primit dela mine? Ar însemna să te apuci să numeri fluturii cari sboară pe o noapte de vară!

El privea pe amanta aceasta arzătoare — și atât de palidă! — care îi dăduse deliciile celor mai minunate voluptăți.

O lua de mână.

— De-altfel, va fi foarte ușor, urmă tânăra femeie. Cine are interes să se folosească de un foc spre a fură fata lui jupân Escabala? Numai tu. Ți-ai dat și cuvântul în prinsoare! Și pentrucă n'ai să

poți spune nici odată unde erai când a luat foc... Vezi, că-i de ajuns atâta, la Châtelet, ca pricină a unui proces criminal. Are să se facă cercetări mai întâi, și apoi... (ea căscă încetișor) e treaba torturei.

— N'ași putea eu să spun unde am fost ? întrebă vidamul de Maulle.

— Se 'nțelege, pentrucă încă de când trăia Carol VI, tu ai fost mereu la ora aceea, în brațele reginei Franței, ce copil ești!

Moartea se ridică, într'adevăr, îngrozitoare, din cele două părți ale învinuirii.

— Așa e! zise vidamul de Maulle, sub farmecul privirei blânde a prietenei sale.

El se îmbătă îmbrățișând talia ei tânără îndoită sub părul cald, roșiatic ca aurul ars.

— Astea-s visuri, zise el. O, viața-mi fericite !...

Făcuseră muzică în seara aceea; citola-i era aruncată pe o perină ; o coardă se rupse singură.

— Culcă-te, îngerul meu ! Ți-e somn ! zise Ysabeau atrăgând cu moliciune, pe sânul ei, fruntea tânărului.

Sgomotul instrumentului îi făcuse să tresară ; îndrăgostiții sunt superstițioși.

A doua zi, vidamul de Maulle fu arestat și aruncat într'o celulă din Grand Châtelet. Judecata începù după învinuirea proorocită.

Lucrurile se petrecură întocmai cum îi fusese vestite de augusta fermecătoare «a cărei frumusețe eră atât de puternică încât ea trebuia să supraviețuiască amorurilor sale».

Ii fu cu neputință vidamului de Maulle să găsească aceea ce în termeni de justiție se numește un *alibi*.

Osândirea la roată fu rostită, după cazna făcută mai dinainte, ordinară și extraordinară, în timpul interogatorului.

Pedeapsa incendiarilor, vâlul negru, etc., nimic nu fu înlăturat.

Atâta numai, că un incident straniu se produse la Grand Châtelet.

Avocatul tânărului aveă pentru acesta o mare afecție; lui îi mărturisise totul.

În fața nevinovăției vidamului de Maulle, apărătorul se făcu vinovat de o faptă eroică.

În ajunul execuției, veni în celula osânditului și-i înlesni fuga mulțumită robei sale. Pe scurt, îi luă el locul.

A fost acesta, cu adevărat un om de o inimă din cele mai nobile? A fost vre-un ambițios care jucă o partidă îngrozitoare? Cine va putea ști vre-odată?

Prăpădit și ars de torturi, vidamul de Maulle trecu granița și muri în pribegie.

Avocatul însă fu ținut în locul lui.

Frumoasa prietenă a vidamului de Maulle,

aflând de fuga tânărului, încercă însă o mare supărare.

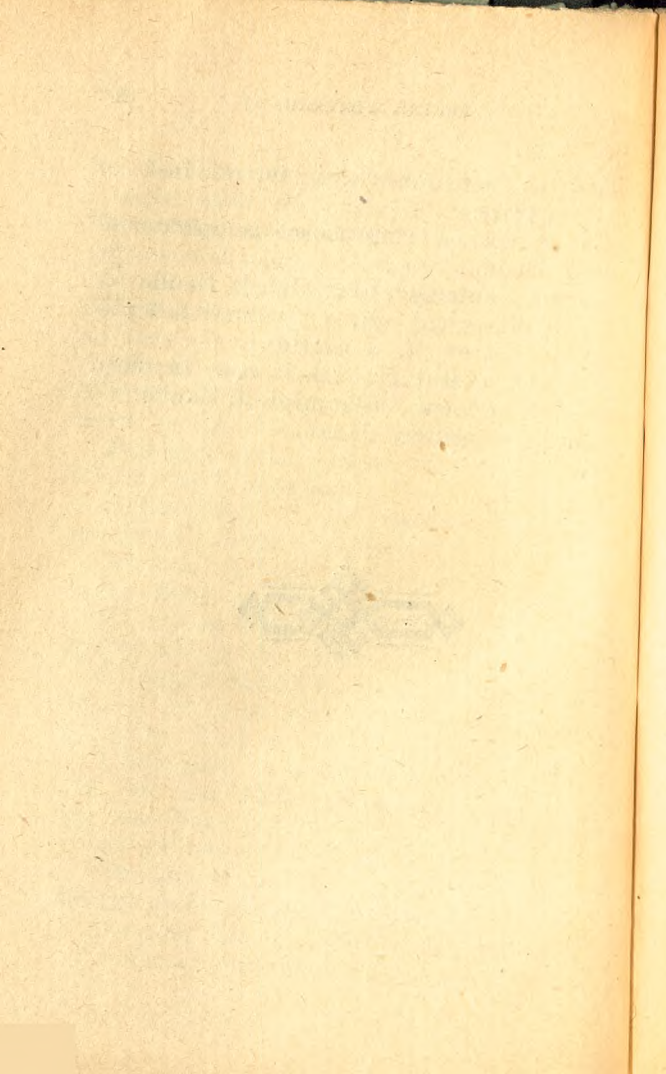
Ea nu voi să recunoască pe apărătorul prietenului ei.

Pentruca numele vidamului de Maulle să fie șters dintre cei vii, ea porunci îndeplinirea *oricum ar fi*, a sentinței.

Așa că avocatul fu tras la roată în piața de Grève în locul vidamului de Maulle.

Rugați-vă pentru dânșii.

DUKE OF PORTLAND

Mai acum câțiva ani, la întoarcerea sa din Orient, Richard duce de Portland, tânărul lord odinioară vestit în toată Engli-
tera, prin serbările sale de noapte, prin victorioșii săi cai pur-sang, prin iscusința sa de boxeur, prin vânătorile sale de vulpi, prin castelele sale, averea sa fabuloasă, călătoriile sale, — dispăruse fără-de-veste.

O singură dată, într'o seară, fusese văzută caleașca lui seculară aurită, străbătând, cu stourile lăsate, în galop mare și înconjurată de călăreți purtând facle, Hyde-Park.

Apoi, — o închisoare tot pe-atât de neașteptată cât și de stranie, — ducele se retrăsese în castelul său familiar; el se făcuse lo-

cuitorul singuratec al acestui castel masiv cu creneluri, zidit pe vremuri în mijlocul unor păduri adânci și-a unor pajiști împădurite, pe capul Portland.

Acî, singura sa vecinătate e un foc roșu, care luminează tot mereu, prin ceață, corăbiile greoaie care se leagănă în larg și-și încrucișează dărele lor de fum în zare.

Un fel de cărare, care coboară spre mare, o alee cotită, săpată între stânci și mărginită, dealungul ei, de pini sălbatici, deschide, la capătul ei de jos, greoaiele sale grilajuri aurite, chiar pe nisipul plajei, cufundată în mare în orele de reflux.

Sub domnia lui Henric VI, se plăzmuiră legende cu privire la acest castel întărit, al cărui interior, la lumina vitraliurilor, strălucește de bogății feudale.

Pe podeaua care leagă cele șapte turnuri, mai veghează încă, printre deschizăturile meterezurilor, ici un grup de arcași, colo vreun cavaler de piatră, sculptați, pe vremea cruciadelor, în atitudini de luptă.

Noaptea, statuile acestea, — ale căror chipuri, șterse acum de ploile grele ale furtunei și de promoroaca mai multor sute de ierni, sunt expresii de foarte multe ori schimbate de retușeriile trăsnetului, — înfățișează un aspect vag care poate da naștere celor mai superstițioase viziuni. Iar, când,

ridicate în masse cu forme nenumărate de către furtună, valurile se năpustesc, în întineric, împotriva capului Portland, închipuirea trecătorului rătăcit care se grăbește pe țărături, — ajutată mai ales de văpăile revărsate de lună pe aceste umbre granitice, — ar putea tresări, în fața acestui castel, la gândul vreunui neîncetat asalt înfruntat de o garnizoană eroică de ostași-fantome împotriva unei legiuni de duhuri necurate.

Ce însemnă oare singurătatea aceasta a nepăsătorului senior englez? Suferea cumva de vreun atac de spleen? — El, inima aceasta plină de o veselie înăscută! Cu neputință!... — Vre-o înrăurire mistică adusă din călătoria sa în Orient? — Poate. — Erau neliniștiți, la Curte, de dispariția aceasta. O scrisoare din Westminster fusese adresată, de către Regina, lordului invizibil.

Rezemată de un candelabru, regina Victoria întârziase, în seara aceea, la o audiență extraordinară. Alături de dânsa, pe un taburel de fildeș, stă o tânără cetitoare, miss Helena H****.

Un răspuns, cu pecetii negre, sosi din partea lordului Portland.

Copila, deschizând plicul ducal, și-aruncă ochii săi albaștrii, zâmbitoare licăriri cerești, pe acele câteva rânduri ce le cuprindea. Deo-

dată, fără să zică o vorbă, ea îl dădù, cu pleoapele închise, Majestăței Sale.

Regina citi și ea deasemenea, în tăcere.

La cele dintâi cuvinte, chipul său, de obicei nepăsător, părù că se întipărește de o mare și tristă mirare. Ea tresări chiar : apoi, tăcând, apropie hârtia de lumânările aprinse.

— Lăsând apoi să cadă pe lespezi scrisoarea care se mistuie :

— Mylords, zise ea celor dintre pairi cari se găseau de față la câțiva pași, voi nu veți mai vedeà pe scumpul nostru duce de Portland. El nu 'și va mai aveà locul său în Parlament. Il scutim, printr'un privilegiu necesar. Taina-i să-i fie păstrată ! Nu vă mai îngrijați de persoana lui și nimeni din oaspeții lui să nu-i mai îndrepte vre-odată o vorbă.

Apoi, concediind, cu un semn, pe bătrânul curier al castelului :

— Veți spune ducelui de Portland ceea ce ați văzut și ați auzit, adăogă ea după ce își mai aruncă o privire pe cenușa neagră a scrisorii.

După cuvintele acestea misterioase, Majestatea Sa se ridică pentru a se retrage în apartamentele sale. Văzând însă pe cititoarea sa rămasă nemișcată și părând că doarme, cu obrazul plecat pe tânărul său braț alb

pus pe moarul purpuriu al mesei, regina, surprinsă, îi șopti încet :

— Vii după mine, Helena ?

Tânăra fată, stăruind în atitudinea ei, se strânseseră cu toții în juru-i.

Fără ca vre-o paloare să-i vădească emoția, — un crin, cum poate el oare să pălească ? — ea leșinase.

Un an după cuvintele rostite de Majestatea Sa, — în timpul unei nopți furtunoase de toamnă, năvile care treceau la câteva leghe de capul Portland, văzură castelul iluminat.

Oh ! asta nu eră cea dintâi din serbările de noapte, date în fiecare anotimp, de către lordul *absent* !

Și se vorbea multe despre ele, căci excentricitatea lor sumbră atingea fantasticul, ducelă neluând de loc parte la ele.

Serbările astea nu se dădeau în apartamentele castelului. Căci nimeni nu mai intră acolo ; lordul Richard, care locuia în singurătate, chiar în foișor, părea că le uitase.

Încă dela reîntoarcerea sa, pusese ca zidurile și bolțile nesfârșitelor subterane ale acestei locuințe, să fie iarăși acoperite cu oglinzi imense de Veneția. Pământul eră acum acoperit cu lespezi de marmoră și cu mozaicuri strălucitoare. — Perdele întredeschise pe torsade, despărțeau, singure, un

șir de săli minunate în care, sub colonade strălucitoare de aur, scăldate în lumină, apărea o orânduială de mobile orientale, brodate cu arabescuri prețioase, printre flori tropicale, printre fântâni țâșnitoare ce răspândeau mirezme în niște bazine de porfir și printre statui frumoase.

Acolo, după invitația prietenească a castelanului din Portland, «cu părerea de rău de *a nu luà parte*, niciodată», se adună o mulțime strălucitoare, întreaga elită a tinerii aristocrației din Anglia, artistele cele mai seducătoare sau cele mai frumoase nepăsătoare din *gentry*.

Lord Richard era reprezentat printr'unul din prietenii săi *de odinioară*.

Singur, la locul de cinste al mesei, fotoliul tânărului lord stă gol, iar stema ducală care se înalță pe rezemătoare, stă mereu învâluită într'un zăbranic lung.

Privirile, înveselite pe dată de beție sau de plăcere, se întorceau bucuros spre înfățișeri mai voioase.

Astfel, se înăbușeau, în miezul nopții, sub pământ, la Portland, în sălile voluptoase, în mijlocul mirezmelor îmbătătoare ale florilor exotice, hohotele de râs, sărutările, larma paharelor, a cântecelor de beție și a muzicelor!

Dar, dacă vre-unul din meseni, în ceasul acela s'ar fi sculat dela masă și, ca să respire aerul mării, ar fi luat-o la întâmplare pe-afară, în întuneric, pe țărmul nisipos al mării, prin vijelia vânturilor dezolate din largul mării, — ar fi zărit, poate, o priveștițe în stare să-i turbure voioșia, cel puțin pentru restul nopții.

Adesea, e drept, în ceasul acesta chiar, prin cotiturile aleei care se coboară spre Ocean, un gentleman, învăluit într'o mantie, fața acoperită cu o mască de stofă neagră la care eră prinsă o glugă ce-i ascundea tot capul, — se îndreptă, cu licăreala unei țigări în mâna-i înmănușată mult, înspre plajă. Și ca o fantasmagorie de un gust demodat, doi servitori cu părul alb păseau înaintea; alți doi îl urmau, la câțiva pași, înălțând facile roșii fumegânde.

Înaintea lor mergea un copil, de-asemenea în livrea de doliu, iar pajul acesta clătină, din când în când, bătaia scurtă a unui clopot, pentru a înștiința de departe pe toți să se depărteze din calea celui ce se plimbă. Iar impresia ce-ți lăsa vederea acestei cete, te înghețea, tot ca și cortegiul unui osândit.

Înaintea acestui om grilajul de pe țărm se deschidea; însoțitorii îl lăsau singur, iar el înainta atunci pe țărmul valurilor. Aci, pierdut par'că într'o desnădejde dusă pe gân-

duri și îmbătându-se de pustiul spațiului, rămâneă tăcut, asemenea spectrilor de piatră ai castelului, pe sub vântul, ploia și fulgerele, în fața mugetelor Oceanului. După un ceas de-asemenea visare, posomorâtul personagiu, întovărășit mereu de lumini și precedat de sunetul clopotului, se întorcea înspre foișor pe cărarea pe unde se coborâse. Și adesea, șovăind pe drum, se agăța de colțurile stâncilor.

În dimineața din ajunul acestei serbări de toamnă, tânăra cititoare a reginei, purtând mereu mare doliu de când cu cea d'întâi scrisoare, se rugă în paraclisul Majestăței Sale, când un bilet, scris de către unul din secretarii ducelui, îi fu înmănat.

El nu cuprindeă decât aceste două cuvinte, pe care ea le citi cu o înfiorare : «astă-seară».

Iată de ce, pe la miezul nopții, una din bărcile regale se oprî la Portland. O formă tinerească de femeie, într'o mantie sumbră, se coborî, singură, din ea. Arătarea aceasta, după ce se orientă pe plaja în amurg, se grăbi, alergând spre faleză, în partea de unde auitul clopotului veneă purtat de vânt.

Pe nisip, rezemat de o piatră și, din când în când, cutremurat de o tresărire ca de moarte, omul cu masca misterioasă sta întins în mantia sa.

— O sărmanul de tine ! strigă într'un hohot de plâns și ascunzându-și fața, tânăra apariție când ajunsese, cu capul gol, alături de el.

— Adio ! Adio ! răspunse el.

În depărtare, se auzeau cântece și râsete, venite din subteranele locuinței feudale a cărei iluminare se legănă, reflectată, peste valuri.

— Ești liberă !... mai zise el, lăsând să-i cadă capul pe piatră.

— Ești mântuit ! răspunse făptura cea albă, ridicând o cruciuliță de aur spre cerul plin de stele, înaintea ochilor celui ce nu mai vorbea.

După o tăcere îndelungată și, cum ea stă așa în fața lui, cu ochii închiși și nemișcată, în atitudinea aceasta :

— La *revedere*, Helena ! îi șopti acesta într'un suspin adânc.

Când, după un ceas de așteptare, servitorii se apropiară, zăriră pe tânăra fată în genunchi pe nisip și rugându-se lângă stăpânul lor.

— Ducele de Portland a murit, zise ea.

Și rezemându-se de umărul unuia din acești bătrâni, ea se reîntoarse la barca care o adusese.

După trei zile, se putea citi noutatea aceasta în *Jurnalul Curții* :

— «Miss Hélène H****, logodnica ducelui de Portland, convertită la religiunea catolică, s'a călugărit ieri la carmelitele din L****».

Care erà însă taina de care a-tot-puternicul lord murise?

Intr'o zi, în călătoriile sale îndelungate prin Orient, depărtându-se de caravana sa prin împrejurimile Antiochiei, tânărul duce, stând de vorbă cu călăuzele de prin partea locului, auzi vorbindu-se de un cerșetor de care toți se fereau cu groază și care trăia, singur, în mijlocul unor ruine.

Li veni în gând să viziteze pe omul acesta, căci nimeni nu scapă destinului său.

Dar acest Lazăr funebru erà acì pe pământ cel din urmă păstrător al anticei lepre, al Leprei-ușcate și fără de leac, al acelei boale neînduplicate de care unul singur Dumnezeu putea să tămăduiască, odinioară, pe Iovii din legendă.

Singur, așadar, Portland, cu toate rugămintele călăuzelor sale desnădăjduite, îndrăzni să înfrunte molipsirea în acel soi de cavernă în care horcăia acest paria al Omenirii.

Și acolo chiar, ca o lăudăroșie de mare gentilom, cutezător până la nebunie, dând un pumn de monede de aur acestui muri-

bund nenorocit, palidul senior ținuse să-i strângă mâna.

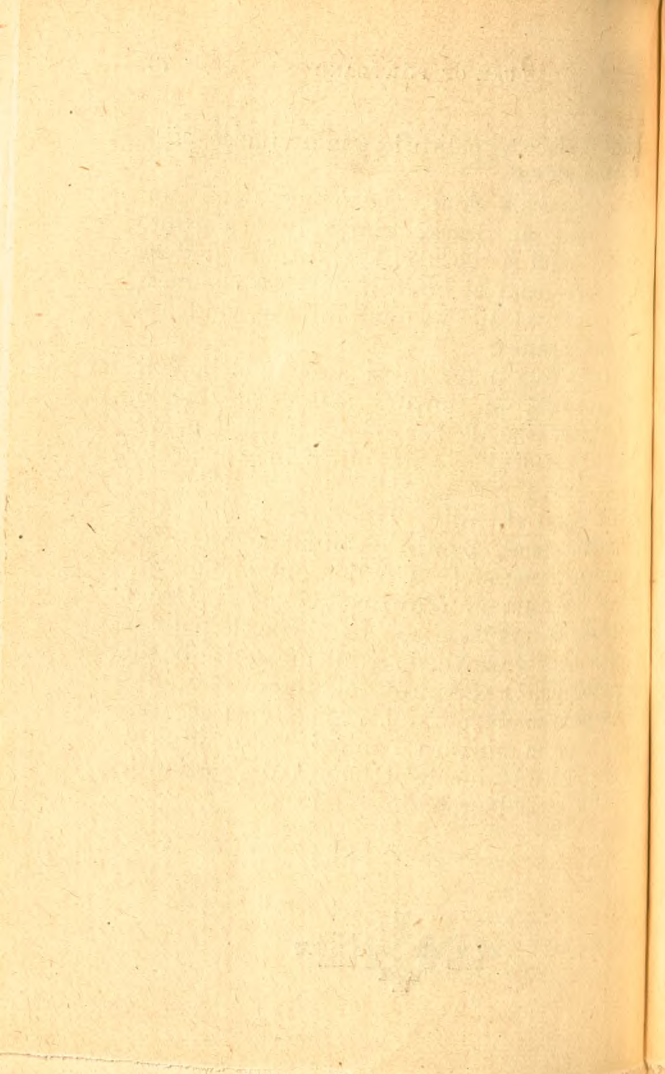
În clipa aceea chiar, trecu par'că un nor peste ochii săi. Seara, simțindu-se pierdut, părăsi orașul și lăuntrul ținutului, și dela cel d'întâi semn al boalei, o porni pe mare spre a veni să afle în castelul său, vindecarea sau moartea.

Dar, în fața prăpădului arzător al boalei, care se arată în timpul călătoriei, ducele băgă prea bine de seamă că nu mai poate avea altă nădejde decât într'o moarte grabnică.

S'a isprăvit! Adio, tinerețe, strălucire a vechiului nume, logodnică plină de dragoste, seminția neamului! — Adio, puteri, bucurii, avere nemăsurată, frumusețe, viitor! Orice nădejde se prăpăstuișe în adâncul palmei acelei mâini grozave. Lordul moștenise boala cerșetorului. O clipă de înfruntare — o mișcare *prea* nobilă, poate! răpise ființa aceasta luminoasă în taina unei morți desnădăjduite.

Astfel pieri ducele Richard de Portland, cel din urmă lepros de pe lume.

UCIGAȘUL LEBEDELOR

Tot răsfoind volume de Istorie Naturală, ilustrul nostru prieten, doctorul Tribulat Bonhomet, ajunsese să afle că «*lebăda cântă bine înainte să moară*». Și într'adevăr (ne spunea el chiar acum de curând), doar muzica aceasta, de când o auzise, îl mai făcea să îndure amăgirile vieții și orice altceva nu i se părea decât o harababură, un fel de «Wagner».

— Cum de gustase el plăcerea aceasta de amator?

— Iată:

Prin împrejurimile străvechiului oraș înțărît în care locuște, bătrânul practic dând într'o bună zi, într'un parc secular și lăsat

în părăsire, subt frunzișul unor copaci mari, de un lac vechi de zile și sfânt — pe-a cărui oglindă întunecată alunecau douăsprezece sau cincisprezece din acele pașnici pasări — cercetase cu deamănuntul și cu îngrijire țăr-murile, socotise depărtările, luând seama mai ales la lebăda cea neagră, paznicul, care dormea, pierdut într'o rază de soare.

Aceasta, în fiecare noapte, sta cu ochii deschiși mari și ținând o piatră lucitoare în ciocul său lung și trandafiriu, iar, când cea mai mică veste l'ar fi înștiințat de vre-o primejdie pentru acei pe care-i păzeà, el ar fi aruncat pe dată cu o mișcare a gâtului său, în undă și'n mijlocul cercului alb al adormi-ților săi, piatra cea dătătoare de veste: — iar turma la semnul acesta, mânată mereu de el, ar fi sburat prin întuneric pe subt aleele cele profunde, spre pajiști îndepărtate sau spre cutare fântână ce oglindește statui ce-nușii, sau înspre cutare alt adăpost de care-și amintesc ele mai bine. — Bonhomet le pri-vise vreme îndelungată, în tăcere, — surâ-zându-le, chiar. Au nu erà cântecul lor de pe urmă de care, ca un dilettante desăvârșit, tot visà el să-și sature cât mai curând urechile?

Astfel, câte odată, — spre miezul unei nopți de toamnă fără lună, — Bonhomet, muncit de insomnie, se deșteptà pe dată și pentru concertul de care simțea nevoie să-l

mai audă odată, se îmbracă în chip cu totul deosebit. Ciolănosul și namila de doctor, după ce-și vâra picioarele în niște cisme de cauciuc ferecat, din cale afară de mari, de care se ținea, fără cusătură, un gheroc larg, impermeabil, împlănit de asemenea cum se cade, își petrece mâinile într'o pereche de mănuși ferecate, de oțel împodobit cu pajere, provenit din vre-o armură medievală (mănuși al căror fericit cumpărător se făcuse pe preț de treizeci și opt de gologani, — o curată nebunie! — la un negustor al trecutului. După aceasta, își punea pălăria lui mare modernă, suflă în lampă, se dedea jos din casă, și, având odată cheia locuinței sale în buzunar, se îndreptă, burghezește, spre marginea parcului părăsit.

Deodată, iată-l că o ia sprintar, pe cărările întunecoase, spre adăpostul cântăreților săi la care ține atât de mult — spre lacul a cărui apă nu tocmai adâncă, și cercetată în adâncimea ei în toate părțile, nu-i trecea de mijloc. Iar, pe subt bolțile de frunziș care împrejmuiau malurile, el călcă așa ca pașii să nu-i mai răsune tot dibuind pe ramurile uscate.

Ajuns chiar la malul lacului, încet, foarte încet — și fără pic de zgomot! se încumetă să bage o cismă, apoi pe cealaltă, — și înaintă, prin apă, cu o băgare de seamă nemaipo-

menită, atât de nemaipomenită încât de-abia mai îndrăsnea să răsufle. Intocmai ca un meloman la apropierea cavatinei aşteptate. Aşa că, pentru a face cei douăzeci de paşi care îl despărteau de scumpii săi virtuoşi, îi trebuia îndeobşte două până la două ore şi jumătate, într'atâta se temea să nu neliştească paza ageră a paznicului celui negru.

Suflarea cerurilor fără stele clătină jalnic ramurile cele înalte în întunericul din jurul lacului: — Bonhomet însă, fără să se lase a fi distrat de misteriosul murmur, înaintă mereu pe nesimţite, şi atât de bine încât, cam pe la orele trei de dimineaţă, se găseă, nevăzut, la o jumătate pas de lebăda cea neagră, fără ca aceasta să fi resimţit cel mai mic semn al înfăţişerii lui.

Ş'atunci, doctorul cel de treabă, surâzând în umbră, râcăia încet, foarte încet, abia atingea, cu vârful indexului său medieval, luciul apei de dinaintea paznicului!... Şi râcăia atât de incetinel, încât acesta, cu toate că eră mirat, nu putea pune atâta preţ pe această alarmă încât s'arunce piatra. El ascultă. Şi'n cele din urmă, instinctul său, pătrunzându-se în chip obscur de *gândul* primejdiei, inima sa, oh! sărmana lui inimă nevinovată începea să bată spăimântător: — ceeace umplea de desfătare pe Bonhomet.

Şi iată că lebedele cele frumoase, una după

alta, turburate de zgomotul acesta, în adâncul somnului lor, își întindeau ondulos capul de sub palidele lor aripe de argint, și, sub povara umbrei lui Bonhomet, se pătrundeau încetul cu încetul de o neliniște grozavă, dându-și nu știu cum samă în chip nelămurit de primejdia de moarte ce le amenința. Dar, în gingășia lor fără margini, sufereau pe tăcute, întocmai ca și paznicul, — nepuțând să fugă, *de vreme ce piatra nu eră aruncată!* Și toate inimile acestor albi pribegiți începeau să bată loviturile unei agonii surde, — *pline de înțeles* și distincte pentru urechea fermecată a minunatului doctor care, — dându-și foarte bine seamă, de ceeace le pricinuia, *moralmente*, doar apropierea lui, — se desfătă, cuprins de-o mâncărime fără seamăn, de senzația înfiorătoare pe care nemișcarea lui le-o pricinuia.

— Ce plăcut e să încurajezi artiștii! își zicea el în sine.

Trei sferturi de oră, aproape, ținea extasul acesta, pe care el nu l-ar fi dat în schimbul unui regat. Deodată, raza Luceafărului, alunecând printre ramuri, umplea de lumină, fără de veste, pe Bonhomet, apele cele negre și pe lebedele cu ochii plini de visuri! Paznicul înebunit de spaimă la vederea aceasta, aruncă piatra... — Prea târziu!... Bonhomet, cu un răcnet spăimântător, în care părea că

se demască surâsul său siropos, se repezează cu ghiarele ridicate, cu brațele întinse, prin șirurile de pasări sfinte ! — Și repezi erau străngerile degetelor de fier ale acestui viteazul-vitejilor modern : iar gâturile pure, de zăpadă, a doi sau trei cântăreți erau străpunse sau zdrobite înainte de zborul luminos al celorlalte pasări-poeti.

Și-atunci, sufletul lebedelor ce mureau, se înalță, uitând pe doctorul cel cum se cade, într'un cânt plin de-o speranță nemuritoare, de mântuire și de iubire, spre Ceruri necunoscute.

Raționalul doctor surâdea în fața acestei sentimentalități, din care el nu catadicsea să guste, ca un cunoscător serios ce era, — de cât un lucru — **timbrul**. — El nu prețuia, în ce privește ca muzică, decât dulceața fără pereche a *timbrului* acestor glasuri simbolice, care vocalisau Moartea ca pe o melodie.

Bonhomet, cu ochii închiși, sorbea în inima sa, vibrațiunile armonioase : apoi, clătânându-se, ca într'un spasm, se lăsa să fie aruncat la mal, unde se întindea pe iarbă, se culcă pe spate, în hainele sale călduțe și impermeabile.

Și-aci, acest Mecena al vremurilor noastre, pierdut într'o toropeală voluptoasă, mai gustă odată, în adâncul inimii lui, amintirea cân-

tului nespus de plăcut — cu toate că eră pătăt de o sublimitate după el demodată — al scumpilor săi artiști.

Și sorbind din nou extazul său leșinător, își rumegă astfel, burghezește, impresia neprețuită, până la înălțatul soarelui.

THE UNIVERSITY OF CHICAGO

CATALINA

Delicioasa și singuratică-mi vilă, așezată pe malurile Marnei, curtea și grădina ei răcoroasă, așa de umbroasă vara, așa de caldă iarna — cărțile mele de metafizică germană, pianul meu de abanos cu sunete pure, halatul meu cu flori stinse, pantofii mei așa de comozi, pașnica-mi lampă de studiu, — și toată existența aceasta de visări adânci, așa de scumpă înclinațiilor mele spre meditare, — totuș mă hotărâi într'o frumoasă seară de vară, să-i sdruncin farmecile printr'un exil de câteva săptămâni.

Și așa. Ca să-mi odihnesc mintea, de meditațiile acestea abstracte, cărora le jertfiseam prea mult timp — așa mi se părea mie

la urma urmei — întreaga-mi energie a tinereții, îmi pusei în gând să fac o călătorie veselă *în care doar întâmplările din lumea fenomenală, ar distra, prin chiar frivolitatea lor, starea neliniștită a judecății mele în ce privește chestiunile care o preocupaseră până atunci.* Vroiam... să nu mai cuget, să-mi odihnesc intelectul! să dormitez cu ochii deschiși ca un muritor de rând.

O asemenea călătorie de recreație nu putea mai întâi (presupuneam eu) decât să fie folositoare prețioasei mele sănătăți, de oarece mă ofileam cu adevărat în noianul acelor bucoavne grozave! Pe scurt, după cum nădăjduiam, o astfel de distracție m'ar fi redat propriului meu cumpăt și, de sigur că aş fi prețuit la întoarcere, forțele noi pe care mi le-ar fi procurat acest răgaz intelectual.

Voind să evit în excursia aceasta, orice prilej de a cugeta sau de a întâlni cugetători, nu vedeam de fel pe suprafața globului, — (afară de țările cu totul rudimentare)— nu vedeam decât un singur ținut al cărui pământ fantezist, artistic și oriental, n'a furnizat niciodată metafiziciani omenirii. După indiciul acesta, recunoaștem, nu-i așa, Peninsula Iberică.

Deci, în seara aceea, — gândindu-mă mereu la aceasta — cum stam sub bolta din grădină,

unde, tot urmărind cu privirea, spiralele opalizate ale unei țigări, savuram aroma unei cești de cafea pură, nu mă putui împotrivi — o mărturisesc — plăcerii de a striga: «Haide! trăiască goana veselă de-alungul Spaniei! Vreau să mă las la rându-mi ispitit de capo d'operele frumoasei arte sarazine! de arzătoarele picturi ale măștrilor trecuți! de frumusețea ce răsare în fâlfâirile evantaliilor voastre negre, palide femei din Andaluzia! Trăiască orașele suverane, cu cer încântător, cu amintiri sclipitoare, și pe care, noaptea, la lampa mea, le-am întrezărit în povestirile turiștilor! Am să văd deasemenea Cadix, Toledo, Cordova, Grenada, Salamanca, Sevilla, Murcia, Madrid și Pampluna!—S'a hotărît: plecăm».

Totuși, neplăcându-mi decât aventurile simple, incidentele și senzațiile liniștite, întâmplările potrivite cu firea mea pașnică, mă hotărîi, dela început, să cumpăr unul din acele *Guides du Voyageur*, datorită căroră, cineva știe mai dinnainte *ce o să vadă* și care feresc temperamentele nervoase de orice emoție neașteptată.

Indeplinindu-mi datoria aceasta cum trebuie de a doua zi chiar, mă asigurai cu un portofel modest dar îndeajuns garnisit; îmi încătărămai geamantanul meu ușor, îl luai în mână—și lăsând pe guvernantă încreme-

nită să păzească casa, — sosii în mai puțin de o oră în capitala noastră.

Fără să mă opresc aici, strigai unui birjar să mă duc la gara de Sud.—A doua zi, dela Bordeaux, ajunsei la Arcachon. După o baie bună și răcoritoare în mare, urmată de un prânz excelent, o luai în spre radă. Un steamer, tocmai gata de plecare spre Santander, *Le Veloce*, îmi eși înainte. Mă urcai în el.

Ancora fu ridicată. Spre seară, vântul dinspre țarm ne aduse mireisme neașteptate de lămâi și, după câteva clipe, ne găseam în fața acelei coaste spaniole care domină încântătorul oraș Santander, împresurat în zare de dealuri înverzite.

Seara învinețea marea, aurită încă înspre asfințit; o spumă de nestimate se fârâmă de stâncile din radă. Steamerul își croi drum printre corăbii; o punte de lemn, aruncată de pe cheiu, se agăță de proră. Ca și ceilalți călători, mă coborâi și o luai pe cheiul înroșit de soare, prin mijlocul unei populații noi.

Incepù debarcarea. Lăzile pline cu produse exotice, coliviile cu păsări din Australia, arbuștii, se izbeau de lăzile cu produse de-ale Insulelor; un miros de vanilie, de ananas și de cocos, plutea în văzduh. Poveri enorme, etichetate cu mărci coloniale,

erau ridicate, încărcate, se încrucișau și dispăreau, în grabă, către oraș. Cât despre mine, fiind cam obosit de clătinarea vasului, îmi lăsaî geamantanul pe mal și plecai să caut o gazdă provizorie unde să petrec o noapte; când, printre ofițerii de marină cari se plimbau pe cheiu fumând și sorbind aerul mării, mi se părù că zăresc chipul unui prieten de altădată, al unui tovarăș din copilărie, din Bretania. Privindu-l bine, îl recunosci. Purtà uniforma de locotenent de marină; mă dusei la el.

— Dacă nu mă înșel, am onoarea să vorbesc cu d. Gérard Villebreuse? îl întrebai eu.

Nici n'apucai să sfârșesc. Cu acea pornire cordială care se schimbă de obicei între compatrioții cari se întâlnesc pe pământ strein, îmi luă amândouă mâinile:

— Tu ești? strigă el; cum, tu, aici, în Spania?

— O simplă excursie de amator, dragă Gérard!

În două cuvinte îl pusei în curent cu pornirea mea nevinovată.

Braț la braț, ne depărtarăm, dându-ne la vorbă ca doi prieteni vechi cari se regăsesc.

— Eu, îmi zise el, mă aflu aici de trei zile. Sosesc după mai multe ocoluri ale lumii și, deocamdată, din Guyana. Aduc pentru muzeul zoologic din Madrid colecții de colibri

ce seamănă cu niște mici pietre prețioase, încrustate cu aripi; apoi vulve de orchidee mari din Brazilia, flori viitoare, ale căror culori și parfumuri amețitoare farmecă și surprind pe Europeni; apoi... *o comoară*, prietene!... am să ți-o dau s'o admiri și tu! Un strălucit și splendid... (pe puțin valorează șase mii de lei...)

Se opri, apoi aplecându-se la urechea mea:

— Ghici! Ah, ah! ia ghici! adăogă el pe un ton ciudat.

La această parte confidențială a frazei, o mânuță subțirică, culoarea topazului limpede, se strecură între el și mine, se așează ca aripa unei păsări a Paradisului pe epoletul de fir al locotenentului.

Ne întoarserăm.

— Catalina! zise vesel d-l de Villebreuse: toate fericirile au dat în seara asta pe noi!

Erà o fată mulatră; până mai ieri un copil, îmbrobodită cu un vâl stacojiu din care eșeau împrejurul chipului ei drăguț, mii de cârlionți de un negru albăstrui. Surâzătoare, ea gâfâia încet după goana pe care o dăduse până la noi, arătându-și dinții strălucitori. Gura cărnoasă de un roșu violent, se întredeschideà, râsuflând repede.

— Olè! strigă ea.

Iar vioiciunea ochilor ei, de un negru

scânțietor, învioră calda paloare de clihlimbar a obrazilor ei. Nările ei de sălbatecă, când simțeau miresmele îndepărtatelor Antile, se dilatau. O muselină, din care eșeau brațele ei goale, flutura peste tresăltarea liniștită a sânului. Peste mătăsurile întunecate ale unei fuste împeștrită cu dungi de un galben auriu, atârna în dreptul brâului, un evantaliu ușurel de împletituri, încărcat de trandafiri, de muguri abia îmbobociți, de chiparoase și de portocal. La brățara din mâna stângă răsunau o pereche de castagnete sonore de lemn de acaju. Piciorușele ei de creolă, în pantofi brodați, aveau umbletul acela ațățător, al fetelor leneșe din Havana. Cu adevărat, fata asta răspândea în jurul ei voluptăți subtile. La șold, scânțeau, dintr'o singură mișcare, sub cele din urmă raze ale asfințitului, arămurile unei dairale.

În tăcere, ne puse doi boboci de trandafir la butonieră, silindu-ne în chipul acesta să-i respirăm părul plin de miresmele savanelor.

— Mâncăm câte-și trei împreună? zise locotenentul.

— Vezi că... Eu nu mi-am găsit încă loc de găzduit pentru la noapte: acum sosii, îi răspunsei eu.

— Cu atât mai bine. Hanul nostru e colea

printre stânci pe malul mării. Casa ceia înaltă, singuratecă, la două sute de pași de noi. Vezi tu, ne place să fim cu ochii tot pe bastimentul nostru. Vom luà masa în sala ceia scundă împreună cu ofițerii de marină prieteni de-ai mei, și, fără îndoială, cu câteva alte mostre de-ale florei feminine din Santander. Hangiul are Xeres nou. Se beà ca apa limpede, acest Xeres al Cabalerilor. Numai să te obișnuiești cu el. Haidem, adăogă el, apucând de mijloc pe frumoasa mulatră, care se lăsă platnică privindu-ne.

Noaptea primeà cel din urmă adio, al unui soare bătrân și măreț.

Valurile, în zare, păreau niște jaruri mișcătoare. Vântul de vest aduceà pe plajă un miros aspru de mare. Noi zoream prin lumina roșie a nisipului. Catalina alergă înaintea noastră, căznindu-se să prindă cu dairaua ei, fluturii pe cari umbrele care coborau, îi alungau din portocali în spre Ocean.

Iar Luceafărul răsăreà acum în albastrul palid al cerului.

— O să avem o noapte fără lună, îmi spuse d. de Villebreuse: păcat! Ne-am fi plimbat prin oraș; nu-i nimic! o să facem ceva mai bun!

— A ta e fata asta încântătoare? îl întrebai eu.

— Nu, e o florăreasă după cheiu. Asta poate trăi cu portocale, cu țigări și pâine neagră, dar *nu iubeste* decât pe cei cari îi sunt dragi. Sunt o sumedenie pe cheiurile spaniole, amice, florărese de-astea. Așa-i că nu e ca la Paris? Prin toate părțile lumii e în totdeauna altfel, la fiecare cinci sute de leghe.—Capriciul meu se găsește la 44° latitudine sudică. — Dacă-ți dă inima brânci, fă-i curte. V'ați recomandat și unul și altul. Ești liber!—Iacă și hanul.

Hangița, cu dantela pe frunte, se ivi, primindu-ne vesel.

Dar, când să treacă pragul, locotenentul tresări și se oprî locului, îngălbenindu-se deodată.

Cât ai clipi, simpaticul tânăr se posomorise la față în chip foarte surprinzător.

Mă luă de mână, și, după o clipă de gândire, cu ochii în ochii mei :

— Iartă-mă, dragă, îmi zise el, dar, în surprinderea pe care mi-a pricinuit-o întâlnirea ta neașteptată, am uitat că eu nu trebuie și nici n'aș mai putea petrece astă-seară. Azi e zi de doliu pentru mine. E o aniversare ale cărei ceasuri îmi sunt sfinte. Într'un cuvânt, e tocmai ziua în care am perdut pe mama, sunt trei ani. Am, în cabina mea, relicve dela femeia aceia sfântă și scumpă,—și firește, o să mă duc să mă în-

chid cu amintirea ei. Hai, dă-mi mâna! și pe mâine! Mângâiați-vă de lipsa mea cum veți putea mai bine, adaoase el privind-ne; mâine o să vii să te scol. O cameră pentru domnul! strigă hotelierului.

— Imi pare rău, dar nu mai sunt odăi! răspunse acesta.

— Atunci, uite ce e! îmi zise d. de Villebreuse, ia cheia mea: o să dormiți bine; e foarte bun patul.

Privirea îi eră tristă și distrată; îmi mai strânse odată mâna, dădù bunăseara tinerei fete și se depărtă repede spre radă, fără să mai spue un cuvânt.

Cam uimit de incidentul acesta neașteptat, îl urmării o clipă, cu acea privire sceptică și gânditoare totdeodată care înseamnă: «Fiecare cu morții lui». Apoi, intrai înăuntru.

Catalina pornise înaintea mea în sala aceea joasă: alesese aproape de o fereastră ce da spre mare, o măsuță acoperită franțuzește cu o față de masă albă și pe care hotelierul puse două lumânări.

Pe legea mea, cu toată umbra de tristeță ce-mi lăsase în minte vorbele prietenului meu, mă supusei cu plăcere ochilor îmbietori ai acestei frumoase fermecătoare. M'așezai deci lângă ea. Prilejul și ora erau tot pe atât de dulci pe cât de neașteptate.

Luarăm masa în fața acelor valuri uriașe, care îmbrățișează, cu o adevărată dragoste, la lumina stelelor, țărmul acesta fericit. Înțelegeam ciripitul voios al Catalinei, a cărei spaniolească havaneză se amestecă cu cuvinte necunoscute.

Alți ofițeri, pasageri, călători, prin jurul nostru, luau și ei masa în sală alături cu foarte frumoase fete de prin partea locului.

Deodată, la al cincilea pahar de Xeres, băgai de seamă că sfatul locotenentului eră bine întemeiat. Vedeam turbure și abureala aurie a vinului ăsta îmi îngreună capul cu o intensitate neașteptată. Catalinei, îi sclipeau deasemenea ochii! Iar două țigări pe care mi le întinse după ce le aprinsese, aduse între noi, amețeala cea mai neașteptată. Își puse degetul pe paharul meu, răzând de data asta cu hohot și oprindu-mă să beau.

— Prea târziu! îi zisei eu.

Și strecurându-i în mânușiță două piese de aur:

— Na! adăogai eu, ești tare dragălașe! dar... mi-e capul greu. Vreau să dorm.

— Și eu, răspunse ea.

Făcând semn hotelierului, cerui camera locotenentului. Părăsirăm sala. Luă un sfeșnic pe fundul căruia puse câteva chibrituri; aprinzând capătul lumânării, ne

urcarăm sus cu lumina aceasta. Catalina venea după mine rezemându-se de rampă, înăbușindu-și răsul ei drăgălaș și puțin cam obraznic.

La primul etaj trecurăm printr'un coridor lung la capătul căruia hotelierul se opri înaintea unei uși. Imi luă cheia, deschise—și, fiindcă îl chemă jos, îmi întinse repede sfeșnicul zicându-mi:

— Noapte bună, domnule!

Intrai.

La lumina turbure a lumânării și cu ochii din ce în ce mai împăianjeniți de vinul de Spania, zării în chip nedeslușit o odaie de han de rând. Era mai mult lungă decât largă. În fund, între cele două ferestre, un dulap masiv cu oglindă, adus acolo de ocazie, — și fără îndoială, întâmplător — ne oglindea pe mulțră și pe mine. Un cămin fără pendulă. Un scaun de paie, lângă pat, al cărui capăt ajungea la deschizătura ușei.

Pe când încuiam ușa, fata, ai cărei pași, surprinși ca și ai mei de acea beție vicleană și absurdă, cam șovăiau, se aruncă în pat, îmbrăcată. Își lăsase pe masă dairaua și evantaliul. Pusei sfeșnicul pe scaun. Mă urcai în pat, lângă fata asta, surâzătoare, care, cu capul sub un braț, părea aproape adormită. Dând s'o îmbrățișez, îmi apăsai capul pe una din perne. Mă lungii și eu, îmbrăcat de ase-

menea, lângă dânsa și repede de tot, fără să bag de seamă — n'ar fi s'o spui — căzui într'un somn adânc și binefăcător.

Pe la miezul nopții, deșteptat de o sgu-duitură nedeslușită, mi se părù că aud prin beznă (căci lumânarea se isprăvisese cât timp dormisem) un sgomot slab, ca cel al lemnului vechiu care trosnește. Nu prea luai seama: totuși, deschisei ochii mari de tot în întuneric.

Sosirea, plaja, seara, locotenentul Gérard, Catalina, aniversarea, Xeresul, toate îmi veniră în minte, în linii foarte netede. Un sentiment de părere de rău pentru vila mea liniștită după malurile Marnei, evocă în visarea mea, odaia mea, cărțile mele, lampa mea de studiu și farmecul meditațiilor pe cari le părăsisem. Trecù astfel ca la o jumătate de minut.

Auzeam lângă mine respirația liniștită a creolei care tot mai dormea.

Deodată, vântul mi-aduse sunetul ceasului care bătea la vre-o biserică veche, în oraș: era miezul nopții.

Lucru într'adevăr surprinzător, mi se părù — (era un gând care negreșit venea dela somn — o idee absurdă, neobișnuită... Ah! ah! cu toate astea eram deștept de-abinelea!) — mi se părù, dela primele lovituri care coborâra din clopotniță prin spațiu, că

limba acelui cadran depărtat se află în odaie și, cu isbiturile lui încete și regulate, atingeà alternativ când zidăria peretelui, când despărțitura unei odăi vecine.

Zadarnic căutau ochii mei să străbată prin desimea întunerecului în mijlocul camerei unde limba aceea scandà mereu ora, la dreapta și la stânga!

Nu știu de ce, auzind-o, mă cuprindeà neliniștea.

Și apoi, dacă e vorba să spui tot, vuetul acelui vânt de mare care, pe cât mi se părea, pătrundeà prin crăpăturile ferestrelor, începui să-l socotesc tot așa de straniu: sco-teà un sunet ca cel al unui *fluer de lemn verde*.

Intovărășit astfel de bătăile limbei nevăzute, — și de sgomotul acela urît al vântului de mare — acest miez de noapte trăgănat părea că nu mai sfârșește.

Hai?... Ce?... — Ce se petreceà în han? Din caturile de sus și din odăile vecine, porneau un fel de șoapte, încete de tot, scurte și găfâite, o trepădare de oameni cari se îmbracă în grabă, — și de încălțăminte groasă de marinari pe podele: erau pași de oameni cari o iau la goană...

Intinsei mâna spre mulatră ca s'o deștept. Dar copila *erà* deșteaptă de câteva minute, căci îmi apucă mâna cu o putere nervoasă,

care îmi pricinui magnetic, o impresie de groază nemăsurată. Și apoi, — ah! iată, iată ceeace mări numai decât în mine, această neliniște înfiorătoare și mă îngheță din creștet până la tălpi! ea vroia (eră lucrul lămurit) dar nu putea să vorbească, căci îi auziam dinții clănțanind în tăcerea aceea plină de întuneric. Mâna ei, tot corpul ei eră sguduit de o tremurare convulsivă. Va să zică *știà* și ea? *Cunoștea* deci ce însemnau toate astea!

Deodată, mă ridicai și în vreme ce mai vibră încă, în depărtare, cel din urmă sunet al bătrânului miez de noapte, strigai din toate puterile în întuneric:

— Da' ce-i aici?

La întrebarea asta, glasuri răgușite și aspre, pe care o spaimă vădită le înăbușea și le întrerupea, îmi răspunseră din toate părțile hanului:

— Ei! par'că dumneata nu știi ce este!

Mă luau drept locotenentul; glasurile îi dădeau înainte.

— Duceți-vă la dracu!

— Trebuie să fii nebun, pe legea mea! de dormi cu dracul înodae.

Și fugeau de-alungul coridoarelor, pe scară, cu sgomot.

La auzul acestor cuvinte, simții, într'un chip nedeslușit, că picotam prostește în mijlocul vre-unei primejdii mari. De vreme ce fugeau așa zorit, fără îndoială, *grozăvia* lucrului necunoscut trebuia să fie pe-acî pe aproape.

Cu inima strânsă de o neliniște de moarte, dădui încolo pe mulatră și apucaî pe dibuite, chibriturile din sfeșnic. — Ah ! dar au să se isprăvească repede ! Scotocîi atunci iute în buzunar, găsiî un jurnal îndoît încă, pe care-l cumpărasem la Bordeaux. Il răsucîi pe întuneric, ca pe o faclă și înfrigurat frecai toate chibriturile deodată de tablia patului.

Până să ardă sulful fumegos, trecu puțină vreme ! In sfârșit, soarta îngădui să-mi aprind facla mea de întâmplare — și mă uitai prin odaie.

Sgomotul încetase.

Nimic ; nu vedeam nimic ! decât pe mine însumi reflectat în oglinda aceluî dulap vechiu și, dinapoia mea, fata, care acum stă în picioare în pat, cu spatele lipit de zid, cu degetele dela mâini răsfirate, lipite de zidul alb, cu ochii dilatați, ficși, privind *ceva*... pe care însuși excesul înfiorării mele mă împedecă să-l zăresc.

Deodată, răsturnai capul înăbușit de o groază așa de înfiorătoare încât crezui că leșin. Ce deslușisem eu colo jos reflectat de

asemenea în oglindă? Totuși, nu îndrăzneam să dau crezare acelei nebune mărturii a ochilor mei! Ah! diavole! Mai privii și, — simți-că-mi pierd din nou cumpătul: pironindui mi-se, ca să zic așa, ochii pe obiectul evident, care mi s'arătă acuma în odae!

Ah! va să zică asta erà comoara prietenului meu, piosul locotenent Gérard, — fiul cel bun, care fără îndoială, în clipă asta se rugă în cabina lui! Lacrimi desnădăjduite de neliniște chinuitoare îmi învăluiră dureros ochii.

În jurul celor patru picioare ale dulapului și legat cu frânghiute fine de marină încrucișate, sta încolăcit un șarpe de o specie uriașă, *un python formidabil ca de vre-o zece, douisprezece metri*, așa cum se găsesc uneori pe sub nopalii hidoși din Guyana.

Trezit din somnul lui călduț de durerea sforilor, înfiorătorul șarpe, strecurându-se ușor, se desfășurase ca de vre-o *trei metri și jumătate* din nodurile care îl mai strângeau încă pe-atâta.

Care va să zică, capătul acesta lung al animalului erà limba cea vie care izbeà adineaori pereții din dreapta și din stânga, ca să se întindă cât mai mult din legăturile lui, în miezul acesta al nopței!

Acum, animalul, reținut încă, se întindea în sus spre mine, din fundul camerei; lung,

umflat, de un brun verzui, pătat de plăci negre cu solzi sclipitori, cu partea slobodă a corpului, stă drept, nemișcat, în fața noastră ; și, din enorma-i gură cu patru fălci paralele deschise oribil în unghiu obtuz, eșeă, agi-tându-se, o limbă lungă, crăpată, în vreme ce jeraticul din ochii lui fioresi, mă priveau țintă cum îl luminam.

Șuerături turbate de furie, acelea pe care în legănarea dulce a deșteptării mele le lua-sem drept sgomotul vântului de mare pe la încheeturile ferestrelor, țâșneau sacadate, din borta arzândă a gâtlejului lui, *cam la doi pași de fața mea...*

La vederea aceasta neașteptată, simții iar un fior de moarte ; mi se părù că toată vieța mi se reproduce în adâncul sufletului. În clipa când mă simții căzut într'o sincopă, un țipăt de disperare amarnică scos de mulatră, — de ea care *cunoscuse* imediat, în beznă, șuerătura ! — îmi deșteptă ființa.

Capul turbat de mânie, în clătinări ușoare, se apropià de noi...

Repede, sării peste tablia patului, fără să lepăd torța ale cărei flacări mari, prin negura fumului, mai umpleau încă de lumină odaia ! Și deschisei ușa, cu mâna-mi pe care zăpăceala o făceà să bâjbâie : copila se lăsă, tremurând ca varga, în brațele mele, fără să înceteze de a privi balaurul care văzân-

du-ne că fugim își îndoia puterile și șuerăturile îngrozitoare! Mă repezii cu ea în coridorul cel mare, trăgând repede de tot și cu putere ușa după noi — în vreme ce un sgomot înspăimântător de dulap sfărâmat care se prăbușea, — amestecat cu izbiturile sinistre ale încolăciturilor greoaie ale animalului, care se sbătea ca un monstru furios, prin odae, rostogolind mobila, — venea din năuntru.

Ne coborâram cu iuțeala fulgerului.

Jos, nimeni! sala desartă: ușa deschisă spre țărnul stâncos.

Fără să pierdem vremea în comentarii de prisos, ne repeziram afară.

Pe țarm, mulatra, dându-mă uitării, o luă la fugă, într'o goană nebună, spre oraș.

Văzând-o scăpată de primejdie o luai și eu spre radă, ale cărei fanare sclipeau, cu gândul că înfiorătorul animal își rostogolește inelele dealungul plajei, pe urma mea, și are să mă ajungă dintr'o clipă într'alta.

În câteva minute, luându-mi și geaman-tanul după bordul *Velocei*, alergai la imbar-caderul steamerului *La Vigilante* care tocmai suna clopotul de plecare spre Franța.

După trei zile, întors în scumpa-mi și paș-nica-mi locuință de pe malurile Marnei, cu picioarele în pantofii mei, stând în fotoliul

meu și înfășurat în tihnitul meu halat, deschideam iar cărțile mele de metafizică germană, socotindu-mi intelectul destul de odihnit, ca să amân pentru o epocă nehotărîtă orice planuri de noi incursii recreative de-a lungul «*atingerilor Lumei-fenomenale*».

Consiliul Județean Cluj
Biblioteca Județeană
"Octavian Goga"

A
B
C
D
E

62. Honoré de Balzac. — Albert Savarus.
63. Virgil Caraiivan. — Domnița Ilina.
64. D'A n un z io, Zuccoli, Ojetti. — Nuvele.
André Theuriet. — Prăia la doi crapi.
Iola. — Cum mor oamenii.
Ivan Turghenief. — Întâia iubire
68. E. de Amicis. — Din împărăția iubirei.
69. André Theuriet. — Amintiri și Nuvele.
70. H. Taine. — Despre natura operei de artă.
71. Henry Murger. — Balade.
72. Artur Gorovei. — Datinele noastre la nuntă.
73. Liviu Marian. — Suflete stinghere.
74. M. Gorki. — Conovalow.
75. Xavier de Maistre. — Siberiana.
76. I. Boteni. — In zile de vacanță.
- 77—78. Ivan Turghenief. — Apele primăverii.
79. N. Cehov. — Nuvele.
80. Prof. Dr. Petrini-Galatz. — Tratatamentul general al Sifilisului.
- 81—82. E. de Amicis. — Constantinopolul.
- 83 H. de Balzac. — Colonelul Chabert.
84. C. Flammarion. — Cataclismul din Martinica.
85. Voltaire. — Micronegaa.
86. I. Slavici. — Românii din Ardeal.
87. J. M. Guyau. — Spre mai bine.
88. H. Zschokke. — Ionatan Frock.
89. A. Dumas. — Diana de Lys.
90. H. Taine. — Despre producerea operei de artă.
- 91—92. Silvio Pellico. — Ani de temniță. Vol. I și II.
93. Xavier de Maistre. — Călătorie împrejurul odăii mele
- 94—95. Clara Tschudi. — Tinerețea Mariei Antoneta.
96. I. Boteni. — Drumuri.
97. S. Masoch. — Buni și răi.
98. S. Masoch. — Creditorii.
99. Chateaubriand. — Atala
100. Dr. Th. Mironescu. — Cura de slăbit și de îngrășat.
- 101—102. C. Flammarion. — Urania Vol. I și II.
103. Oscar Wilde. — Pescarul și sufletul său.
104. I. Ciocârlan. — Inimă de inamă.
105. Emilia Tailler. — Succesul în viață.
106. Al. Dumas. — Tatăl. — Maistrul Adam Calabrezul.
- 107—108. Edmond About. — Grecia de azi. Vol. I și II.
109. H. Sienkievitz. — Doamna Elzen.
- 110—111. Carles Lane Poor. — Sistemul solar. Vol. I și II.
112. Goethe. — Hermann și Dorotea.
113. Ivan Turghenief. — Faust
114. Liviu. — Legende Eroice.
115. Teodor Simons. — Pașini Romane.
116. Balzac. — Amorul mascat.
117. M. Lungianu. — La cruci.
118. Edgare Poë. — Povestiri extraordinare.
119. Voltaire. — Prințesa din Babilon.
120. Carl Ewald. — Icoane din viața plantelor și animalelor.
121. V. Vereșaghiu. — Amintiri din războiul din 1877.
122. Pietari Păivărinta. — Nuvele finlandeze.
123. Ouida. — O frunză în vijelie.
124. Leon Tolstoi. — Povestiri populare.
125. Al. Dumas-fiul. — Un pachet de scrisori.
- 126—127. L. Tolstoi. — Cazacii.
128. C. Mendes. — Romanul Roșu.
129. M. Gorki. — Suflete des-nădăjduite.
130. N. Vaschide. — Somnul și Visele.
- 131—132. Tit. Liviu. — Războiul Romanilor cu Hanibal.
133. B. Constant. — Pribegul.
134. George Ohnet. — Jale și bucurie.
135. Saltikow. — Povești.
136. Al. Cazaban. — Bozica.
137. Harriet Beecher Stowe. — Coliba lui moș Toma.

138. Al. Dumas-Tatăl. — Cei doi studenți.
139. Voltaire. — Povestiri.
140. Carl Ewald. — Icoane din viața plantelor și animalelor. Vol. II.
141. Edmond Haraucourt. — Pélișson.
142. V. Rakosi. — Satul meu.
- 143—144. Camille Cocuand. — Suferințele Vulturășului.
145. Arthur Conan Doyle. — Doctorul negru.
146. I. Ciocărlan. — Fără noroc.
147. C. Dem. — Oamenii zilei.
148. I. Dragoslav. — Povestii de Crăciun.
149. A. Fogazzaro. — Povestiri
150. Fr. W. Förster. — Educația cetățenească.
- 151-152. Lamartine. — Raphael.
153. E. Tailler. — Dragoste de scriitor.
154. L. Jacolliot. — Vânătorii de robi. Vol. I.
155. E. de Amicis. — Vechiul Seraiu.
156. Guy de Maupassant. — Strigăt de alarmă.
157. Voltaire. — Suflet curat.
158. G. Ohnet. — Cântecul lebedei.
159. Z. Bărsan. — Nuvele.
160. Sever Pavelescu. — In lumea vegetalelor.
161. I. Turgheniev. — Iacob Pasinkof.
162. Varone. — Printre streini.
163. A. Theuriet. — Lumini și umbre.
164. E. Tailler. — George Sand.
165. Friedrich Mueller. — Basme din Transilvania.
166. Cormană. — Salvată.
167. Ugo Ojetti, Folchetto, D'Annunzio, de Rubris. — Linia Inimii.
168. N. Gogol. — La șezătoare în Ucraina.
169. Mihail Vlădescu. — Fecrimi adevărate.
170. Jules Michelet. — Fer
171. Villiers de l'Isle Ad.
- Vestitorul.
172. G. T. N.-Varone. — In chiriatic o cameră mobilă.
- 173—174. I. Turgheniev. — Tam Vol. I și II.
175. Lucian. — Cocoșul sau Pitagora.
176. N. Gogol. — Intr'o noapte de Mai.
177. Guy de Maupassant. — Moștenirea.
- 178—179. Louis Jacolliot. — Vânătorii de robi. Vol. II și III.
180. S. Pavelescu. — Trombe și cicloane.
181. Charles Nodier. — Povestii și Nuvele.
182. G. T. N.-Varone. — Singur.
183. Chateaubriand. — Aventurile celui din urmă Abencerage.

INSTITUTUL DE EDITURĂ „MINERVA”

A tipărit până acum cea mai bogată colecție de lucrări literare și științifice, toate de cele mai mare interes și constituind astfel de sine o bază temeinică pentru dezvoltarea noastră culturală.

E de datoria fiecărui bun român să ia cunoștință de valoarea acestei colecții, consultând Catalogul Cărților „Minervei”.

Cereți gratuit la toate librăriile «CATALOGUL CĂRȚILOR MINERVEI».